1912

NEMOKAMAS PRIEDAS PRIE „DRAUGIJOS“ 63 №

T. II. **ATEITIS** N 3.

Sveiki sulaukę šv. Velykų!

Iš Lermontovo.

MALDA.

Minutėje vargingoje
Kad širdyje griaudu,
Vienoj maldoj galingoje
Aš pagalbą randu.

Yra jiega brangiausioji
Jos žodžiuose gyvuos',
Ir kvėpia slaptingiausioji
Šventa grožybė juos'.

Nykst dušioj abejojimai.
Aš vėl tikėt imu,
Ir spiečiasi svajojimai,
Ir taip ramu, ramu...

—:—

BURĖS

Boluoja burės vienatinės
Tarp jurės ukanų melsvų;
Ko jieško jos ten už gimtinės?
Ką jos apleido tarp savų?

Putoja bangos, vėjas kaukia,
Ir burių stiebas lužt beveik,
Ak! josios laimės juk nelaukia,
Ir ne nuo laimės bėgt joms reik.

Po jų skaisti srovė sustoja,
Ant jų saulutės spindulys,
O jos narsuolės vis kovoja,
Tartum kovoj but' atilsys.

—:—

ČERKESŲ DAINA.

Gražios mergės mus' šalies,
Jų akyse daug ugnies.
But su joms—dalis laiminga,
Bet ir laisvė ar meilinga...
Bernužėl, nevesk pačios,
Manęs paklausyk!
Pirkkis žirgą vieton jos,
Priešus laukan vyk.
Pačią vesti kas sumanė,
Savo laisvę tas praganė,
Jis į kovą jau nebstos.
O kodel? pati raudos...
Bernužėl, nevesk pačios,
Manęs paklausyk,
Pirkkis žirgą vieton jos,
Priešus laukan vyk!...
Žirgas ištikimas vis,
Jam vistiek: vanduo, ugnis!
Juom tu tyrus išlakiosi,
Kur norėsi, ten nujosi!...
Bernužėl, nevesk pačios,
Manęs paklausyk!
Pirkkis žirgą vieton jos,
Priešus laukan vyk...

Iš rusiško vertė

Mok. J. Gudauskas.

Gražybė.

(Skiriu p-lei A. P-tei).

Kame gi moters gražybė?

Ar baltam išlepintam veidelyj?

Ar aiškioje kaktoje, ant kurios nusileidę išsiplėtoję, šviesiai geltoni, yt gintaras, plaukeliai?

Ar akelėse, kurios žiba yt pietinė žvaigždelė?

Ar jų žvilgterėjime, kuris toks galingas, kuris suelektrikuoja žmogų? jis išreiškia visus jausmus, mintis—jis gražybės liežuvis. Kiek tai tas žvilgterėjimas sukelia jausmų, svajonių... jis visados stovi tavo omenėje... koks brangus... koks malonus!...

O gal raudoni skruostai?

O mažos, dailios lupytės, yt rožės lapeliai?

O gal jų šyptelėjimas?

O malonus, dailus, yt lakštingalos, balselis? Gal jis? Juk jo taip visi klausos... klausos... ir negali atsiklausyti.

O gal liemeny?

O maža, daili kojelė, rankelė, kuriai užvydi visas pasaulis?

Ar tame gražybė?

Ne!...

Tai netikra, tai paviršutinė, tai liglaikinė gražybė. Tai audros gyvenimo gražybė, tai jaunystės gražybė. Ji, vys, kaip vysta rutos lapeliai, ji žus, kaip žusta rasa, užėjus saulelei. Per laiką juodos, dailios akutės, aiški kakta, malonus šyptelėjimas, žvilgesys, raudoni skruostai, lupelės, malonus balselis—visa, visa žus-persimainys, liks raukšlėtas veidas, persimainys balselis, kiekvienas judėjimas liks tik atmintis pirm buvusios gražybės. Tikra moters gražybė—tai jos širdyje, jos atsidavime, jos tikroje meilėje, prote.

Štai motina, užmirštanti save del vaikų. Ji alkana, nuvargus, per naktis ir dienas nemiegojus, rengia juos į sunkų gyvenimo kelią, erškečiais išklotą. Ji trokšta, kad

jos vaikeliai, meiliausi pasaulyje, pereitu šitu keliu, gale kurio spindi laimės žiburys.

Štai žmona! kuri ištiesė ranką, dienoje nesutikimo su savo vyru ir tarė jam: Drąsinkis, aš tavo ir meilė mano prie tavęs užmirs draug su manimi. Mylėk teisybę ir uoliai tarnauk savo likimui, taip kaip aš tave myliu ir tau tarnauju. Dievas prisakė gyventi santaikoje, ir kunigas užmegzdamas amžiną ryšį prisaikino mus, idant mylėtumėm ir gerbtumėm kits kitą. Štai duktė, ant kurios peties atsirėmė senas ubagas-tėvas. Jis skaito jos akyse pilną atsidavimą meilės ir triuso savo tėvui. Ji jauna, pilna prakilnių minčių, jausmų, eina draug su aklu tėvu per svietą. Nepažino ji jaunystės, nepažino jos grožės, laimės, ji tik eina... eina... nuliudus per augštą, sunkų gyvenimo tiltą.

Štai motina: bėdinoj jos grįtelėj sėdi našlaičiai vaikiukai, bet ji juos myli labiaus, neg kita savuosius. Štai gailestingoji sesuo, uždengė akis kentėtojui, kurio lupos tyliai šnabžda paskutinį tėvišką palaiminimą.

Štai lietuvaitė! nešiojanti nevystantį rutų vainiką ant galvos, mylinti dorybę, tikėjimą, savo prigimtą žemelę, tėvynę, jos kalbą.

Štai kame gražybė! Ji nežus! nes ji nevystanti, amžina.

Kalnėnas.

24/XII 11 m.

—o—

AK JŲS, SAPNAI, SAPNAI!...

(*Skiriu dr. S. B.*).

Jau vėlus vakaras. Švelni lampos liepsna apšviečia neturtingą mokinio kambarėlį. Prie skobnio už knygos sėdi mokinys Petras Vikšris. Matyt, labai pailso besimokindamas, nes jo galva svyra, akis limpa, ir saldus miegas stengiasi paimti jį savo glėbin. Petras nesiduoda; vienok neilgai gali kovoti su miegu: nuleidžia savo galvą ant alkunės ir giliai, giliai užsimąsto... Kambarėlyje viešpatauja tyla. O lauke vėjas, švilpdamas ir kaukdamas, nešioja sniegą, pusto... Petras

nieko negirdi. Skaistus miego angelas užvėrė jam akis ir nešioja jo mintis po auksinius sapnų ir svajonių rumus, nes Petro veidą nušviečia meilus, linksmas nusišypsojimas. Koki tų sapnų galybė! Jie nutraukia tamsiąją ateities uždangą; jie perveria begalinę paslapčių bedugnę; jie stato erdvėje blizgančius krištolo rumus; jie neša sielą auksinių žvaigždučių keliais ir žavi ją tykiomis, meiliomis dainų melodijomis; jie traukia žmogaus mintį prie darbo, veikimo; jie ir nelaimingą žmogų supažindina su busimaja, gal but, niekados nepasiekiamaja, laime...

Kur-gi lakioja Petro mintis? ką mato jo pailsusi siela? kas linksmina ją, ir kokie vidujai jausmai atsispindi Vikšrio nubalusiam veide?...

...Jam vaidenasi linksma pavasario dienužė. Saulutė savo kaitriais spindulėliais jau seniai prikėlė gamtą iš miego. Medžiai jau pasidabino žalsvai-geltonais lapais. Sieroji žemelė apsigaubė puikiu žaliu kilimu, padabintu tukstančių-tukstančiais žolynų-žolynėlių. Ore girdisi vabždžių zirzimas ir paukščių-paukštelių čiulbėjimas. Visur linksma, viskas juokias. Ir Petrui linksma, nes, pirmiausia, jam pasisekė išlaikyti kvotimai ir laimingai pereiti paskutinion klasėn, o antraip vertus ir pats gamtos linksmumas džiugina Vikšrio širdelę.

Saulutė slenka vakarų linkon ir mano greitai pasislėpti, nes jau apivakaris. Petras eina pasivaikščiotų už miesto. Jam linksma, nes šale jo eina skaistveidė, juodplaukė Marytė. Linksmai šnekučiuodami, eina jie plentu ir negali atsidžiaugti pabudusios gamtos ir apilinkės gražumais. Nejučiomis nusuka jie į šalį, pereina upelį ir atsiduria puikiam slėnyje. Jie atsisėda. Virš jų, ištiesęs savo raukšlėtas šakas, stukso ąžuolas-milžinas. Slėnio kraštai apaugę krumučiais, iš kurių plaukia tai blaivus, tai linksmi, tai paslaptingi lakštutės liuliavimai. Ji gieda, švilpia, skleidžia savo neapsakomas melodijas ir žavėte-žavi savo daina jų jautrias sielas, pripildydama širdis nesuprantamu jausmu...

Petras sėdi šale Marytės ir laiko jos švelnią ranką savoje. Ji žiuri savo paslapties pilnomis, juodomis akimis į Petrą, o jis... pina aukso svajones... pina, pina... užsimiršęs, kur jis, tik jausdamas jos širdužės tykų plakimą, jos šiltą žvilgėsį. Vikšrio svajonės lekia, paslaptingų lakštutės garsų nešamos, kur tai toli, toli... Bet, staiga, karštai priglaudęs Marytės ranką prie širdies, atkreipęs savo akis jos veidelin, tykiai ištarė: „Maryt, matai, tu gali man padėti pasiekti laimę... Maryt, aš... aš... tave myliu“... Neįstengė daugiaus nie-

ko ištarti, bet ir šie žodžiais iškalbingai liudijo, ką jaučia jo širdis. Marytės ranka suvirpėjo, veidas paraudo, akis sužibo vidaus liepsna. „Petreli—užgirdo—ačiu... ačiu tau už viską... Te mudviejų meilė susijungia vienan židinyn, teikaitina ji visą pasaulį, te“... Jos kalba nutruko, ir ji skubiai, bailingai prisiglaudė prie Petro, lyg ir bijodama, kad jos meilė neišspruktu ir nenulėktu sykiu su vėjiniais lakštingalos balsais...

Laimės šešėlį pajuto Vikšris savyje... pajuto nevertas esąs to meilaus angeluko... Prispaudė ją karštai prie savo krutinės ir... švelniai pabučiavo jos baltą, kaip sniegas, kaktelę. Ir to užteko. Petras jautė, kad jųdviejų sielos kaip ir susivienijo, susijungė ir kad su Visogalio leidimu jie lengvai išbris nesusitepę gyvenimo purvus ir laimingai žengs jiems paskirtu keliu... Saulė jau seniai nusėdo... krumai paslaptingai šlamėjo, o lakštutė sykiu su jais pynė savo dainelių begalinį vainiką...

...Praslinko metai... Vėl pavasaris, ir vėl gamtužė atbudo. Petras su Maryte sėdi po galingu ąžuolu tame pat slėnyje. Jie laimingi, vienok kaž-koks liudėsio šešėlis apniaukė jų linksmus veidus.. Jie stovi ant gyvenimo slenksčio: abudu užbaigė vidutines mokyklas. Busimas gyvenimas baugina juos, nes jų mintį ir širdį kankina klausimai: kuo ir kaip buti? kokią veikimo sritį sau pasiskirti? ką tas permainų pilnas ir vylingas gyvenimas jiedviem duos? kur nuves? ir dar daug, daug kitų klausimų, iki šiol vis neišrištų, sukelia juose nerimastį. „Žinai ką, Maryte,—prabilo Vikšris,—eisime tuo keliu, kursai atsako musų širdingiems geidimams ir kuriuo mes galėtumėme atnešti daugiausia naudos savo broliams. Maryt, eik tu sodžiun, kaip jau pati nesykį minėjai, ir šviesk tuos, kuriuos dar nepasiekė šviesos spindulėlis, tuos, kurie trokšta numesti nuo savo akių tamsumos kiautą. Laiminga esi, nes galėsi tuojaus stoti darban, žinodama, kad tavo triusas turi išduoti puikius vaisius. Manęs-gi dar laukia daug sunkių dienelių, dar daug vargo turėsiu, kol tapsiu pilnai naudingu savo visuomenei žmogum. Eik, Maryt, ir šviesk!“—„Neliusk, Petreli. Prabėgs greitai prisirengimo meteliai,—atsakė Marytė.—Tik melskis ir darbuokis, o Dievulis tavęs neapleis. Eik ten, kur tave mokslas šaukia ir visados atmink, kad vienam Lietuvos kampelyje yra širdis, kuri tave myli ir mylės, kuri melstau Viešpačio pagalbos sunkiose gyvenimo valandose. Nesibijok. Atmink, kad šiandien paskutinis vakarėlis, kurį sykiu meiliai praleidžiame. Gal už metų, ar kitų pasimatysime, dabargi neliuskime. Nenuliudusiam, bet linksmam reikia buti, darban einant. Atminčiai paimk nuo manęs šį mano žie-

delį, kursai tau visados primins apie toli esančią Marytę". Pasakius tai, ji puolė glėbin ir jų lupos susiliejo pirmajame, saldžiame pasibučiavime... Lakštingala krumyčiuos skleidė dainos garsus plačiai, ir jos linksma daina lyg ir pranašavo, kad jųdviejų meilė galinga, tvirta, skaisti...

...Amžinybėje nugrimo ir vėl keli metai... Didelis miestas. Penkių augštų namas. Viršutinio augšto angštam kambarėlyj, už skobnio, apkrauto daugybe kningų ir rankraščių. sėdi studentas. Mirganti žvakės šviesa nušviečia jo išbalusius veidus, jo ilgus plaukus. Tai Petras Vikšris. Jis nežiuri į gulinčią prieš jį kningą: jo akįs užmerktos, o mintįs lekia kur tai tol... į gimtąją šalį, „kur bakužė samanota"... Nedideliam, bet labai švariam kambaryj išsivaizdina sau Vikšris Marytę, apsuptą iš visų pusių linksmučio vaikų burelio. Vaikų skruostai sveiki, raudoni, jų akįs ir šviesiosios, ir tamsiosios, žiba, nerimastauja. Vaikai linksmi, juokiasi ir kiekvienas iš jų stengiasi arčiausiai atsistoti prie „mylimos panelės". Marytė užganėdinta, pilnai atsidavus tų vaikelių auklėjimui: ji sėja jų jaunutėsna sielosna doros ir mokslo grudelius. Ją visi myli ir ji visus myli... Jau vėlus vakaras. Atlikus savo visos dienos darbus, Marytė klaupiasi, ir jos širdinga malda liejasi Dievop už toli gyvenantį Petrą...

Vis tai mato Vikšris savo vaidentuvės akimis ir užganėdinimas ir dėkingumas pripildo jo širdį. Jis atmerkia akis, ir jo žvilgėsis puola ant aukso Marytės žiedelio... „Eik, melskis, darbuokis ir nesibijok" — skverbiasi jo mintin Marytės žodžiai. „Taip, turiu gerai užbaigti savo mokslus", prašnibždėjo jis, persižegnojo ir, paėmęs savo galvą abiem rankom, įsigilino gulinčios prieš jį kningos paslaptin...

...Jau mokslas užbaigtas. Valdiškieji kvotimai išlaikyti. Petras jau Lietuvoje ir rengiasi prie jungtuvių su skaisčiaja Maryte. Sykiu jie triusia prie busiamosios svarbios iškilmės. Jiems labai linksma. Greitai jau galės Petras susijungti su Maryte visam gyvenimui. Mintįs viena už kitą linksmesnės kįla Petro galvoje, o Marytė linksmai niuniuoja:

„Ir atradau tokią širdį,
„Kuri moka jausti,
„Drauge džiaugtis, drauge juoktis,
„O skausme priglausti"...

Petras jau dabar jaučia laimę. Jis jau dabar džiaugiasi, kad bendrai su Maryte, viens kitam padėdami, darbuosis brangiosos Tėvynės labui, kad bendrai su Maryte sės tikėjimo, doros ir mokslo grudus. Jų bendras darbas nenueis niekais, nes...

— „Petrai, Petrai, ko-gi čia tu miegi. Žibalo gaila. Kelkis!“—praskambėjo šiurkštus šeimininkės balsas gimnazistuko kambarėlyje. Vikšris užsyk pašoko, nežinodamas ir nesuprasdamas, kas aplinkui dedasi. Jis trina sau akis, išlengvo jo mintis blaivosi, ir jis pradeda suprasti... Jis buvo užmigęs... jis matė sapną, iš kurio tapo pabudintas dėlei pigaus žibalo lašo... jis matė sapną ir... kokį sapną... Petras karčiai nusijuokė. „Ak, sapnai, sapnai“—atsiduso jis,—„kam jųs gaudote žmogų? kam jųs nešate jo sielą į nepasiekiamas augštybes? kam jųs piešiate vaidentuvėje tukstančius aukso varsomis nudažytų paveikslų? kam, oi kam jųs kankinate suvargusią žmogaus sielą, duodant jam paragauti, nors ir sapne, laimės saldybę? Ak, viskas pranyko, kaip muilo burbulas, ir aš likaus vienas, vienas... Kam jųs, sapnai-svajonės, patraukėte mane savęsp? kam nemielaširdingi žmonės išbudino mane ir kam taip staigiai nugramzdino mane koktan gyvenimo vienoduman ir atsibodusion pilkumon? kam?.. „Ak, jųs, sapnai“...

Petris Vikšris ilgiaus neiškentė. Jo krutinėje pritvinkusis skausmas reikalavo trukti smarkia audra: jis... graudžiai, graudžiai apsiverkė...

B. Kasaitis.

—o—

Dar ne metas.

(*Feljetonėlis*).

„Lietuvių dienraštis... dienraštis... nuo Naujų Metų! „Viltis“ taps dienraščiu... kuogeriausios kloties. Svarbus apsireiškimas musų gyvenime“. Dažnai skambėjo paskutiniu laiku šie žodžiai tarp lietuvių. Na, ir mes P. moksleiviai „politikai“ labai buvom užsirupinę šiuo dalyku. Iš to džiaugsmo net ir „draugams“ lenkams pasigyrėm. Jiems, žinoma, tas labai mažai terupėjo, o dar jie ir politika neužsiimdavo, rodos, tik vienas retkarčiais skaitydavo „2 grosze“. Jie galva pakreipė, pečiais truktelėjo ir tiek. „Ko nežinom—tai ir nereikia“. Štai ir šiandie, vienoje mokykloje, nemanyk, skaitytojau, kad tai kokioj, universitatėj ar ką? ne, o tik paprastoj „realkoj“, suėję keletas, taip vadinamų, „susipratusiųjų“ draugų, pradėjom kalbėtis apie politiką, svarstyti šiandieninius klausimus, tan-

kiai net savo galę perviršydami ir prieš vėją pusdami; tankiai tokie svarstymai priveda prie barnių ir net mušt ynių, kaip buvo viename iš moksleivių kuopelės susirinkime, kritikuojant Šatrijos Raganą. Užėjo kalba apie busimąjį dienraštį.

— Ką, Žemaiti - Kukuti (taip mes vadindavom vieną draugą), ar atsakei „Vilčiai“ į jos ankėtą? Juk iš tavęs, brač, gudriausis ir didžiausis politikas.

— Beabejonės—tarė jis,—aš taip tuo dalyku užsirupinęs, kad noroms - nenoroms (pagaliaus gal ir per apsirikimą) parašiau, kad mano apylinkėj susirastu naujų 15 ėmėjų, o kaip dabar „apmislinau“, tik viens, du—neikiek nedaugiau.

— Cha, cha, cha—prasijuokė draugai—tai karštas politikas.

— Kad tik neatauštu—pridurė Juozas.

— Tau tik terupi, kad išeitu, o kaip toliaus bus, ar laikraštis turės ganėtiną ėmėjų skaičių, tai jau vistiek. Cha, cha. Ot gudragalvis!

— Na vistiek, o kaip jųs manote, ar turėsime po Naujų Metų dienraštį ar ne? paklausė karštuolis.

— Žinoma, kad turėsim. Be to juk ir kultura negali žengti pirmyn, plėtotis—atsakė draugas Pranas.

— Juk „Viltis“ klerikalų laikraštis, o klerikalai suturi kulturą Mano nuomone, geriaus butu kad „Lietuvos Žinios“ virstu dienraščiu.

— Ne, jau jos buvo kartą—atsakė kitas draugas.

— Bet iš kur jųs tą pasėmėt, kad klerikalai suturį kulturą ir maną kultura Lietuvoje žengsianti ir be dienraščio, tarė Ječis, vienas iš labiau susipratusiųjų draugų, —pagaliaus dienraštis juk bus bepartijinis, kaip „Kapeika“ ar „Garnys“.

— O ar „Garnys“ bepartijinis—vėl prabilo Pranas —tai klerikalų, kunigų organas ir tiek.

— O ar tu visus skaitei „Garnio“ numerius—paklausiau jo.

— Ne, tris, keturis.

— Na, tai iš kur tu gerai gali numanyti, jog tas „Garnys“ klerikalas.

— Man sakė.

— Kas?...

Bet draugai jau sustabdė mus.

— Taigi dienraštis bus bepartijinis—tarė Ječis, ir...

— Tik kunigų,—pertraukė vėl Pranas.

— Nesikarščiuok, Pranai—tarė Žemaitis-Kukutis pats budamas karštuoliu, tik jau netokios dvasios.

— Aš jau ir „Kapeikos" neskaitysiu, jeib tik bus musų dienraštis—tarė Kazys,—juk ir be manęs yra kam ji skaityti.

— Draugai, prabilo Juozapata (tai Juozas, nežinau už ką jį taip vadina), juk dienraštis neišš̌oks, „kaip Pilipas iš kanapių", ir vėl pasislėps. Ne. Jei dienraštis mano eiti, tai turi turėti ganėtiną skaičių ėmėjų, rašytojų, publicistų, nuolatinių korespondentų. Tai vis apsišvietę išsilavinę žmonės; o juk Lietuvoje tokių labai mažai. Taigi mes moksleiviai—busimas Lietuvos pamatas. Jei mes miegosime, nieko nebus. Šelpkime savo dienraštį raštais, rašykime. Nors pas mus kišenė dyka, užtat tebuna galva pilna.

— Tebuna pilna. Rašysim, nemiegosim! Rašysim! —atsiliepė daugumas balsų.

— Aš tai rašysiu ideales apysakas iš žmonių gyvenimo. Gražias, labai gražias,—tarė Jonas.

— O aš feljetonėlius, pašaipas, štai kaip „Kapeikoj" Skitalec, Dobriak ir kiti. Na, laiko turint ir straipsnelį kartais pabrėšiu—tarė Antanas Šleivis.

— Tu, Baliuk,—tai jau eiles.

— Žinoma, eiles, elegijas, kaikada, laiko turint, ir satyras.

— O kas korespondencijas? tarė Albertas.

— Cha, cha! visi. Ką tik žinai iš kokio nors Lietuvos kampelio ir rašyk—tarė Ječis.

— Tik nemeluok!

— Žinoma, nemeluok.

— Tai vis-gi bus labai gerai, prabilo Albertas—busim rašytojais, netaip jau dideliais rašytojais, o tik taip sau, iškarto kaip ir rašytojais, poetais... paskui, per laiką, žinoma, tai tapsime ir tikraisiais. Dabar turbut nebus tokių atsakymų, kaip antai: netinka, tamsta prasilavink,

tamsta korespondencijas geriau rašyk, negu eiles ir t. t. ims visa, kad tik dyką vietą kuo nors užkimšti.

— Bet tikrų pavardžių nedėsime, kad juos bala, tie kritikai; mat, dar kokį nesmagumą gali padaryti. Geriau pseudonymais.

— Bet kas tai yr pseudonymas.

— Tai žodis reiškiąs netikrą vardą.

— Aha! suprantu.

— Tik pseudonymai reikia pasirinkti geri, tikrai lietuviškai skambantįs, k. a. įvairių kunigaikščių, dievų vardai.

Čia kaž kas suriko „по мѣстамъ“... Ką padaryt visi išsiskirstė. Bet lekcijos mažai kas teklausė, o tik pilnom savo galvom dumojo apie busimąjį dienraštį, rašymą, ir apie pseudonymus. Laukia tik, kad greičiaus pasibaigtu ta nelaboji lekcija.

— Štai, ačiu Dievui, ji pasibaigė. „Politikai“ vėl prie savo darbo. Dabar jau kiekvienas ir po pseudonymą sugalvojęs, kitas net po kelis.

— Aš tai jau Vytautu—tarė Antanas.

— E, negerai, toks istoriškas, garsus, brangus Lietuvai vardas neverta draikyti. Geriau kitą kokį nors.

— Na tai Gediminas.—

— Ne, ir tas netinka.

— Juk tu gi sakei istoriškus vardus, lietuviškus— spyrėsi draugas.

— O aš „Kovas“—tarė Juozapata, žinai ne mėnuo kovas, bet lietuvių karės dievaitis, kad tik kas nesumaišytu...

— O aš „Kudirkos sunus“—tarė Kazys.

— Et, brolau, visai netikęs. Gerai nežinantis ir ištikrųjų pamanys kad Kudirka buvo apsivedęs, ir kad tai ištikrųjų jo sunus.

— Na, man Antanas patarė, jis ir pats buvo išsirinkęs „Daukanto brolio“ pseudonymą.

— Aš „Tėvynės karžygis“.

— Labai geras, prabilo draugai. Ir taip visi visokius pseudonymus derina, net daugumas kurie jau yra kitų vartojami.

— Bet kad mes gerai taisykliškai rašyti dar nemokam—tariau draugams.

— Na tai kuo mes kalti, kai bus lietuvių kalba mokykloje išguldoma, tai ir išsimokysim.

— Argi nėr redakcijoj, kurs gerai mokėtu lietuvių kalbą?! Niekis, išsitaisys.

— Žinoma, tai menkiausis niekniekis, kad tik dienraštis butu,—prabilo keletas balsų.

Reikėjo visiems skirstytis. Visi linksmi, smagųs. Pasižadėjom ryt dar apie šį-tą pasikalbėti.

Pareinu namo. Aha! atėjo 136 № „Vilties“. Štai apskelbimas: „Prašome parsisiųsdinti 1912-ms metams didžiausį dienraš... ne—ne: d v i d i e n i n į,... Tfu! kaip tai d v i d e n i n į—lietuvių kulturos laikraštį“.

Tai „Viltis“ nedienraštis?! Štai tau visos svajonės!..

Bėgu pas draugą. Be perstogės galvon lenda: kultura... dienraštis... dvidieninis kulturos dvidienininkas, taigi nedienraštis, ir kulturos... ne... ne... Nuėjau pas draugą. Skaitau:

„Dar ne metas“.

Paketinę paversti „Viltį“ dienraščiu, vis delto nedrįsome savitai pasielgti, nepaklausę pirma savo dalininkų ir skaitytojų nuomonės.

— Hm, labai gerai, gerai... ankėta; na, o toliau—...

Taigi užuojautos musų sumanymui esama gana didelės.

— taigi labai didelės, didelės, na o toliau...

Tečiau tuojau nedarysime „Vilties“ dienraščiu“.

Še tau kad nori! Visa, visa prapuolė. Vėl tie šiurkštus atsakymai: Netinka ir t. t. ir t. t.

Matyt „Vilčiai“ „dar ne metas“ virsti dienraščiu, o mums rašytojais.

Kalnėnas.

30. XII. 11 m.

S U N K U...

Buvo geri priešpiečiai. Jau augštai pakilusi saulutė kepino kaip iš kakalio. Užsnudęs vėjelis nebangavo pakeliui klestančių rugelių. Stovėjo jie lyg užsimąstę, nulenkę žemyn pilnas savo varpas, ir kaž ką sunkiai galvojo. Laukuose ty-

la, jokio balso. Nei linksmas vyturėlis neskraido padangėse, nečiulba savo giesmelės, bet tuni kur tai rugių paunksmėje prisiglaudęs. Toliaus stukso tamsus miškas, lyg ir sutingęs nuo didelės kaitros, nejudėdamas net savo žaliomis viršunėmis. Tik varna, išlėkus iš miško, apsuks ratą rugių viršuje, sukarksės, sukarkins—ir vėl skrenda atgal pasislėpt į pavėsį, matyt ir jai šilta, nesmagu kaitroje. Skaisčioji gi saulutė vis labiau kaitina, iškilusi plačiose mėlynose erdvėse.

Laukuose tvanku. Nuilsęs, sušilęs skubinuosi namon. Nebuvo kada gėrėtis apaugusiomis medžiais pakrantėmis, tarp kurių, vingiuodami, yt sidabrinė juosta, sruveno upeliai. Toli jų balsas buvo girdėtis, ir rodos traukte traukė pasilsėt, atsigerti savo skaidraus vandenėlio. Ėjau vis tolyn, kaskart braukdamas veidu bėgantį prakaitą. Iki namų turėjau gerus tris verstus. Neužilgo, iš po medžių tankmės, saulės spinduliuose, pasirodė nedidelis sodžius. Taip norėtusi pasilsėti, atsivėdinti. Priėjau. Pora šunų suamsėjo iš patvorio, bet vėl nutilę susirietė, ir jiems tingu buvo keltis tokioje kaitroje.

— „Tegu bus pagarbintas J. Kr.“—pasveikinau įėjęs į artimiausią grinčią.

— „Per amžių amžius“ — išgirdau tamsioje kerčioje duslų moteriškės balsą. Įėjus iš šviesos, akis raibuliavo, ilgai negalėjau prasidairyti. Grinčia buvo senoviška, duminė. Ikšioliai dar plaukiojo palubėje, užsilikusių nuo pusryčių, melsva dumų juosta. Du maži, kaip kumštis, langeliai vos apšvietė grinčios vidurį. Musių buriai, vos adariau duris, pakilo nuo sienų ir stalo, suužė yt bičių spiečius—ir vėl sugulė atgalios.

Prasidairiau. Kerčioje, ties kokiais tai skarmalais apkrauta lova, moteriškė supo vygėje vaiką. Man prašnekus, jiji kruptelėjo, pažiurėjo į mane, lyg ir stebėdamosi—kaip ir ko aš čia užėjęs.—Buvo tai jau žila, susilenkusi, vos paeinanti senutė. Nesmagu ir man radosi, nežinojau kaip užkalbinti; grinčioj gi trošku, dumai ėdė akis, taip ir spyrė kuogreičiausiai išeiti oran.—Močiute, pailsau, ištroškau, gal surastumėte vandens kokį lašelį?—

— Tuojaus, pupele, tuojaus, subruzdėjo senutė, pakeldama iš pasuolės varinį indelį. Pasėmė, paragavo—gerki, uogele, gerki, dar nesušilęs, marti išeidama į B. parnešė. — Atsigėriau.

— Sėskies pupele, pailsai, toks karštis — kalbėjo švepleudama senukė, žiurstu nušluosčiusi uslaną.—Tiek kelio, širdele, gali ir kojas pravaikščioti, kasdien beeidamas, vis taip anksti išeini, sėskies, uogele, pasilsėsi.

Noroms nenoroms atsisėdau, bet kalba nesirišo. Senutė jau taip labai nuolanki, baiminga išrodė.

—Tai tave, močiute, trustis paliko, visi darban išėjo— antgalo užklausiau senutės.—

— Taip, širdele, taip, marti uogų pririnkus numešė į B., sunus dar miegti, vakar vėlai grįžo iš miesto.—Ir susiraukė jau taip raukšlėtas senutės veidas, tamsus debesėliai aptraukė visą, drebančia ranka nubraukė nuo skruostų yt deimantus sužibusią ašarą.—

— Vai, širdele, sunku gyventi, vai kaip sunku—išsiveržė skundas iš jos sudžiuvusių lupų.—Jau aš sena, nieko nebepajiegiu, mažiausio darbelio negaliu tvertis, o taip norėtusi, taip norėtusi, širdele, viskas stovi neapdirbta, neapžiurėta.—

—Ką jau tu, močiute, dirbsi—raminau aš jąją,—jau tavo senatvė, atidirbai savo laiką, tegu jaunesnieji dirba—

— Taip, pupele, taip, prisidirbau savo amželį, bet kaip skauda širdį, kad tavo kruvinai uždirbtą gerą niekais apverčia, praleidžia—ir pabiro senutės ašaros riedėdamos raukšlėtu veidu.—Vai kaip sunku,- -dusavo senutė.—Visi jau apsišienavę, pudymus užsiare, taisosi rugius kirsti—o mus, Dieve, Tu, mano, dar jokio darbelio nepradėję. Taip, rodos, ir stvertumeis, eitum pati, bet jiegos apleido, negaliu. O jis kasdien mieste, kasdien girtas ir girtas, nei išsiblaivinti neturi laiko. Šiandien jau paskutinę duonelę suvalgėme, nei uždarėlio, nei pienelio—karvutę jau seniai pragėrė. Namų nežiuri, netaiso, jau tvartai visai sugriuvo, į malkas pardavė. Dieve, mano, Dieve! Sunku, pupele, vai kaip sunku. — Apsikniaubė senutė ir gailiai, gailiai pradėjo raudoti. Raminau kiek įgalėdamas, bet taip sugeltą širdį tik Viešpats danguje tegali suraminti. Ilgai dar klausiausi senutės aimanavimų ir skundų; mano galva užė nuo tvankaus oro ir taip skaudžių įspudžių, krutinę rodos kas replėmis draskė. Rengiausi eiti, atsisveikinau.

— Kur tu, senoji ragana, atneški pusryčių! išgirdau vyriška balsą iš šoninio kambarėlio.

— Tai Adomas šaukia, jau atsikėlė,—atsidusėjo senutė ir greitai nusišluosčius ašarotą veidą nusiskubino pas jįjį.

Išėjau pilnas tamsių, sloginančių, kaip akmuo, minčių. Saulė vis taippat kaitino. Oras buvo tvankus, tik pakilęs vėjelis bangavo rugius.

Moksleivis Rugėnas.

Auksei.

Jau beveik pusė metų praėjo, kaip pasirodė „Ateityje“ Auksės žodis mokiniams. Nieks neatsiliepė, matyt, visi sutiko. Vienok, nežiurint į vis tai, aš išdrįstu, nors ir vėlai, nesutikti su kai-kuriomis draugės Auksės nuomonėmis ir išvadomis.

Jau ir „At.“ Red. pažymėjo, kad dr. Auksė truputi persmarkiai išsitarusi, sakydama, kad mokiniai šmeižia lietuvaites. Ištikro niekur nebuvo šmeižta. Jei šen ar ten buvo rašyta, kad joms daugiaus rupi „margosios jupelės“, „plačiosios skrybelaitės“, „baltosios pirštinaitės“, „plaukelių raitymas“, „veidelių baltinimas“, „antakėlių juodinimas“, „skruostelių dažymas“ ir įvairus „žvėjojimas“,—tai buvo vien paprasčiausio fakto konstatavimas ir daugiaus nieko. Dar ir dabar girdisi pasiskundimai, kad lietuvaitės sulenkėjusios, kad joms ištikro daugiaus rupi viršminėti „dalykėliai“, kad jos *drovisi eiti gatve sykiu su savo tėvais - sodiečiais*. Tai liudnas ir apverktinas apsireiškimas, ir galima tiktai save raminti tuom, kad taip dedasi nevisur.

Norėdamas buti bešališku, turiu pažymėti, kad ir tokių draugų esama, kuriems daugiaus rupi „baltakėlės, alučio ir vynelio stiklas“, kurie daugiaus svajoja apie „mėlynasias akutes ir šilkines kasužes“, bet ir tai, ačiu Dievui, nevisur.

Apskritai imant, iki šiolei draugai parodė daugiaus savistovumo, daugiaus veiklumo, neg draugės, bet tai mėginama aiškinti (ypatingai iš draugių pusės), kad draugų didesnis skaičius. Ar taip tikrai yra, žino kiekvienas „Ateities“ skaitytojas.

Taippat niekaip negaliu sutikti su dr. Auksės palyginimu. Savo straipsnelyje ji stato paralelėn, tinginiaujantį ir per ištisas dienas „pavėsyj skaitantį kningas“, vaikiną ir darbščią, visą dieną triusiančią apie šeimyną seselę. Ar nebutu pilnesnė ir tinkamesnė paralelė, jei butu išvestas darbštus brolis, kursai taipogi daug darbuo-

jasi del savų ir net tankiai padeda sesutei? Nejaugi visos sesutės tokios darbščios, taip puikiai mokančios viską apruošti, padirbti, o visi vaikinai—tinginiai? Man rodos, kad ne. Gyvenimas parodo, kad ir baigiusioms vidutines mokyklas „panelėms“ neprošali butu vieną - kitą metelį pasimokyti Kauno ar Abelių mergaičių ukės mokykloj', kad paskui buti geromis šeimininkėmis.

Kas del intelektualio stovio, tai gal but lietuvaitės biskutį ir žemiaus stovi už kitatautes. Tą spragą išdalies užlygina jų augštesnė dorinė kultura. Jei draugai protiškai ir pralenkia drauges, tai čia butinai reikia prisiminti, koksai skirtumas yra tarp tųdviejų lyčių išauklėjimo, apie mokyklų programo skirtumą ir t. t. Vienok jokiu budu negali draugai didžiuotis savo „moksliškumu“, nes tankiai „bemokslės“ draugės kur - kas sąmoningiau ir sveikiau supranta gyvenimą ir kur-kas nuosekliau elgiasi sulig savo pasaulėžvalgos principų.

Kaip matote, draugai, turėjau jumis apvilti, nes nemėginau „kalnų versti“ ant draugių, ir tas mano dr. Auksei „prikirtimas“ išėjo gana švelnus. Ir aš noriu užbaigti savo rašinėlį žodžiais, kad mes, draugai, darbuokimės patįs, o taipogi duokime, sulig savo išgalių, pagalbą ir draugėms, jei jos to reikalaus. Tuo budu mes daugiaus nuveiksime, o ir draugės, patyrusios musų darbštumą, neapsileis, labiaus pradės rašinėti į „Ateitį“ ir uoliaus padės mums puošti „Ateitį“ savo jaunųjų sielų žiedeliais.

Varinis.

APIE MUSŲ INTELIGENTŲ GERYNEIGOS SĄLYGAS.

Padidėjimas inteligentijos vertės tai vienas iš svarbiausių visuomenės geryneigai reikalų. Inteligentija ypač šiuose laikuose vaidina juk labai svarbią rolę visuomenės gyvenime. Inteligentų dora, mokslas, energija, darbštumas—tai vis dalykai, kurie labai ir labai daug sveria visuomenės gerovės žvilgsniu. Apie geryneigą tuose dalykuose vertėtu nuolatos atsiminti visiems inteligentams, o ypač mokslus einančiai jaunuomenei.

Tapti inteligentu, tai da nereiškia butinai tapti drauge ir naudingu visuomenės sąnariu. Argi maža mes turėjom ir turim inteligentų, kurie nesiteikė ir nesiteikia nei piršto pridėti prie tėvynės kulturos rumo statymo! Vieni iš jų tai viendieniai, molio Motiejai; kiti nenori ar nestengia pažvelgti toliaus už savo asmeninių reikalų ribų į visuomeninių priedermių sritį; treti paniekinę savo nuvargusią motiną Lietuvą ėmės svetimiems tarnauti. Ši trečioji nenaudėlių inteligentų rušis kas kart, tiesa, vis mažinasi; deja, to negalima pasakyti apie dvi pirmasias. Užtektinai net jau prirašyta laikraščiuose apie sulyginamai menką jaunųjų dalyvavimą visuomenės darbo dirvoje! Šių dienų moksleivijai reiktu rimtai patyrinėti to liudno apsireiškimo priežastis ir pasirupinti jas prašalinti.

Visuomenė neturi užtektinai priemonių suvaldyti visame šiaip ar kitaip išnaudojančių visuomenės veikėjo vardą, o juo labiaus privaryti prie darbo sutingusius, apsileidėlius, egoistus ir išgamas. Žmogų čia prie rimto darbo gali priversti tik sielos prakilnumas, sąžinės balsui paklusnumas, noras patarnauti įsigalėjimui tiesos, teisybės, meilės ir ant jų paremtos kulturinės gerovės ir geryneigos. Kieno protas nesugeba dasiirti iki prakilnių šviesos idėjų, kieno širdis neįstengia tvirtai prisirišti prie rimtų idealų, kieno valia neturi užtektinai energijos ištikimam augštoms tiesoms tarnavimui, iš tokio žmogaus nesusilauksi naudingo visuomeninio veikimo; toksai žmogus nenorės ar negalės dorai suvartoti visame savo materialės gerovės, ištekliaus, o juo labiaus savo mokslo, apšvietimo, turtų, savo dvasios išgalių ir savo padėjimo sąlygų.

Tik pagerėjimas idėjinės atmosferos ir padidėjimas dorinės energijos gali suteikti tvirtą pamatą gyryneigai, kaip visur taip ir inteligentijos tarpe!

Reikia pasidžiaugti, kad jau pas mus labiaus pradedama rupintis svarbiausiais pasaulėžiuros klausimais. Nors daugeliui da čia darbą trukdo, kaip matyt, ypač naujos mados įvaiskieji prietarai, bet galima tikėti, kad ir jie ilgainiui pripras prie vispusiško kritikiškumo ir pasiduos sąlygoms, nuo kurių priguli tiesos susijieškojimas, rimtų, teisingų pažiurų išsidirbimas. Tiesos teises godojantis galvojimas, tiesos meilės ugnis išsklaistys rukus ir suteiks šilumą musų inteligentijos idėjinei atmosferai!

Šiam tikslui labai svarbu kad į pasaulėžiuros klausimų svarstymą butu žiurima ne kaipo į kokį vaikišką ar ponišką žaislą, bet rimtai suprantant to svarstymo tikrą reikšmę ir tikslą ir apskritai teisingos pasaulėžiuros vertę kaip atskiro

žmogaus, taip ir visuomenės gyvenime; taipgi reikalinga, kad tasai svarstymas eitu ne kokių ten įspudžių, norų, šiokių ar kitokių psychologiškų asociacijų keliu, bet tik proto nurodytomis vėzėmis.

Kiekviename protiniame darbe svarbu galų gale ne pats galvojimas, tyrinėjimas, bet galvojimu, tyrinėjimu pasiektoji tiesa. Protinio darbo vertė, imkim matematikos uždavinius rišant, priguli ne nuo to, kiek kas čia prisikamuoja, bet nuo teisingo tų uždavinių išrišimo. Negalima taipgi, su tiesos skriauda, perdaug garbinti abejonės vertę; tik metodiškas, tiesai tarnaujantis, tvirtų taisyklių normuojamas abejojimas teatneša naudą moksliskame tyrinėjime. Jeigu, norint ištikro pasiekti tiesą, kiekviename, kad ir paprastame proto veikime reikia užlaikyti šiam tikslui butinas sąlygas, tai juo labiaus reikia jas turėti omenėje svarstant giliausius pasaulėžiuros klausimus, kad nepasiduoti kliudančioms prie tiesos prieiti įtekmėms.

Pasaulėžiuros, kaip ir atskiros pažiuros vertė pirmučiausiai tame, ant kiek ji sutinka su tiesa. Norint spręsti čia apie tiesą, reikia sprendžiant butinai laikytis su tiesa sutinkančių principų, nes kitaip joks sprendimas logiškai stačiai yra negalimas. Kas nenori pripažinti tiesai, kaipo tokiai, jokio absolutaus pastovumo, kas nenori laikytis nesimainančių logikos taisyklių, kurio nuomone absolučiai viskas evolucionuoja, toksai negali jokiu budu be sau pačiam prieštaravimo nei žodžio tarti apie kokią nors tos ar kitos pažiuros ar pasaulėžiuros vertę. Toksai negali be sau pačiam prieštaravimo net sakyti, kad viskas ištikro amžinai mainosi, evolucionuoja, nes, jeigu apskritai nieko anot jo nėra pastovaus, tai ir jo tas pasakymas negali turėti patveriančios vertės, jokios prie tiesos pretensijos. Absolutus evolucionizmas, absolutus relativizmas, absolutus negativus dogmatizmas turi vertę tiktai kaipo pavyzdžiai prasižengimų prieš logikos taisykles.

Žmogus ne yra sutvertojas savo proto mašinerijos, nei jo veikimo dėsnių. Gali kam tai ir nepatikti, kad ne jis buvo pašauktas žmogaus prigimčiai sutvarkyti, bet jau čia nieko nepadarysi, tas nepatikimas, kad ir kažin kaip butu didelis, dalykų esmės jau neatmainys.

Žmogus, norėdamas žmoniškai neišsižadant proto gyventi, negali apseiti be šiaip ar kitaip įgytų pasaulėžiuros pamatinių tiesų pagalbos. Žmogus savo proto veikime turi atsižiurėti į tyrinėjamų faktų privalumus, tiek aikštinio pasaulio ypatybes, tiek savo gyvenimo, savo prigimties reikalavimus ir esimo sąlygas, nes tame galų gale paties proto reikalavimai ir

jo esimo sąlygos. Atmesti kokią nors pasaulėžiuros rųšį galima tik pasirėmus ant kitos pasaulėžiuros pamato, nes neturint jokių pažiurų negalima, proto laikanties, nieko nei atmesti. Be pažiurų negalimas stačiai nei dorinis, nei apskritai sąmoningas žmogaus gyvenimas. Noras abejonės ar negacijos turi buti užlaikoma ne vaidentuvės, ne svajonės, bet proto rėmuose. Kas gi, ištikro, išeitu, jeigu kas užsimanytu patol nesilaikyti savo gyvenime jokių tvirtų doros taisyklių, pakol neišstudijuos visų etikos teorijų ir problemų? Į ką pavirstu žmogus, jeigu jis panorėtu tuotarpu abejonėmis ar negacijomis gyventi visose gnozeologijoj ar apskritai metafyzikoj judinamų dalykų srityse, pakol neišstudijuos visų historijoj ir dabartyj žinomų filosofijinių srovių, klausimų ir jų rišimo budų? Kaip žinoma, filosofijoj, tarp kitko, plačiai svarstoma apie išviršinę pasaulio realybę, apie logikos taisyklių pamatą, apie žmogaus gyvenimo tikslą ir vertę.

Žmogus savo gyvenimą turi tvarkyti pagal savo protą, sąžinę, o ne pagal svajonės ar vaidentuvės užgaidas. Gali ir privalo pagal savo proto išgales ir aplinkybes atkreipti refleksiją į savo įsitikrinimų pamatus; turi, kiek galima daugiausia, sąmoningu tiesos žinojimu gyventi; bet negali ir neturi savo pažiurų išsižadėti tik delto, kad jam šis ar tas tuotarpu neaišku, tik delto, kad jis šiuo tarpu nežino, ką atsakyti prieš tokį ar kitokį užmetimą. Ne kiekvienas juk moksleivis ir ne visada susiras lengvai atsakymą apginimui savo pažiuros, jeigu imkim kitas augštesnio mokslo, pasinaudodamas įvairiais sofizmatais, pradės išrodinėti, kad dusyk du gali buti ir ne keturi.

Jeigu čia mano minėtų taisyklių ne taip labai sunku prisilaikyti kituose dalykuose, tai to negalima pasakyti apie religijos klausimų sritį.

Malonu užtat čia pažymėti, kad kas kartą vis daugiaus ir daugiaus atsiranda moksleivių, kurie rupinasi rimtai elgtis, prisilaikant tiesos reikalavimų ir katalikų tikybos vertės klausime. Nemažai čia jiems reikėjo ir reikia pergalėti kliučių. Pirmučiausia čia paprastai į kelią pareina naujos rųšies poniškumo mada, noras kuodaugiausia pasirodyti augštesniu už savo nemokytus ar mažiau mokytus tėvus, brolius, pažįstamus. Seniaus buvo mada poniską viršenybę rodyti lenkiškumo plunksnomis apsikaišius; išėjus iš mados daugelyje vietų lenkavimo prietarams, reikėjo ko kito pasijieškoti, kad savo augštesnybę kaip nors parodžius. Žinome, kokią svarbią rolę tikinčių žmonių gyvenime vaidina tikyba. Atsiskirti tad nuo sodiečių tikybos dalyke vardan savo moksliškumo, na ir yra kame, ir

tai da kaip, pasirodyti su savo ponišku skirtingumu. Pažangos šalininkui negalima esą laikytis persenusios katalikų tikybos, tinkančios gal tik nemokytiems, nesusipratėliams prasčiokams, ir atliktas kriukis. Koks galutinai pažangos obalsio idėjinis turinys, vertė ir pamatai, kaip rišama tikybos vertės klausimai, tai vis dalykai, apie kuriuos naujų laikų „ponaičiui“ nesinori ilgai galvos kvaršyti. *Hoc volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas*[1]). Žinoma, toli gražu ne visus ir ne vien tik poniškos viršenybės geismas traukia nuo tikybos. Nestengimas atsispirti garsiomis reklamomis papuoštos mados, naujavimo prietarų įtekmei, neįpratimas rimčiaus svarstyti svarbius dalykus ir nepajiegimas orientuotis įvairių asmeninio ir visuomeninio gyvenimo aplinkybių painijoj—tai daugiausia prisidėdavo ir prisideda prie pakirtimo šaknų religijai jaunučio moksleivio ar moksleivės sieloje. Pripratus tik psychologiškomis asociacijomis, ne kritišku galvojimu tvarkyti savo pažiuras į tikybos vertę, sunku paskui ir prie geriausių norų susyk įstengti užlaikyti protinio darbo sąlygas religijos klausimo svarstyme. Rodos tai ir nepersunkus suprasti daiktas, kad norint spręsti apie vertę katalikų tikybos, reikia ją gerai pažinti, jos mokslą išstudijuoti, kad norint leistis į teologiškus čia ginčus, reikia rimtai su katalikų teologijos mokslu susipažinti. Vienok, antai „Aušrinės“ (žiur. № 13, 14) rašytojui p. Vabalėliui pasirodo tas daiktas pakol kas perviršijęs jo išgales. Matyti, betikybinei moksleivijos daliai nelengva bus galima užlaikyti religijos klausimų svarstyme kritiško galvojimo reikalavimus. Bet ką gi padarysi, juk be darbo, pasišventimo negali įvykti geryneiga nei šioj, nei kitoj atskiro asmens ar visuomenės reikalų srityje. Kas tik gyvas turėtu rupintis, kad greičiaus įvyktu religinis susipratimas, atgimimas plačiose musų inteligentijos eilėse; tai nepaprastai daug prisidėtu prie pakėlimo jos idėjinės atmosferos vertės!

Suprantamas dalykas, kad neužtenka tik turėti su tiesa sutinkančią pasaulėžiurą, reikia da rupintis pajiegti visa širdžia prie tiesos prisirišti ir jos ištikimai laikytis savo gyvenime. Tai valios, budo ir apskritai dorinio tobulinimosi darbas.

Šiaip ar taip pažanga tiesos ir doros žvilgsniu tai svarbiausios sąlygos geryneigai musų inteligentijos tarpe. Šiam tikslui moksleivijai reikia nesigailėti darbo, pasišventimo, nesibijoti kovos su kliutimis, madomis, blizgančių prietarų sugestijos įtekme. *Per angusta ad augusta!*

Yz.

[1]) *Juvenalis*: Satyr. VII, 223.

Nejaugi?

(Tąsa).

Dabar keletas žodžių apie materializmą. P. Bytautas[1]) stengėsi išparodyti, buk ir materializmas neapkenčiąs priepuolių gamtoje atsitikimų, bet atpenč, kiekvienam atsitikimui nurodąs tam tikras priežastis ir tai butinas; nemėgstąsgi tiktai priežasčių tikslių. Bet arčiau prisižiurėję į materializmą, visai ką kitą jame pamatysime. Materializmas visupirmiausia tvirtina, jog visybės pamatą sudarą vienodos kokybės geometriškai ištęsti atomai, kurių pirmine privalybe esąs amžinas judėjimas. Visi-gi pavieni pasaulėje dalykai bei apsireiškimai, taigi ir žmogus su savo protu, esąs tik rezultatas įvairaus atomų judėjimo bei susipynimo. Toki tai yra trumpiausi materializmo formula. Bet kad ši formula turėtu tikrybėje savo pamatą, ir kad ji niekuomi neprieštarautu paprasčiausios logikos dėsniams, su tuomi dar nekiekvienas noriai sutiks.

Ir taip, idant materializmo teorija butu tikra, reikėtu priparodyti: 1) Kokios rušies materija sudaro pirminius atomus; 2) Koks buvo pirminis atomų judėjimas, ar vertikalis, ar verpetinis, ar koks kitas; 3) Kokios priežastis privertė atomus pakeisti jų pirminį judėjimą judėjimu kitos rušies, 4) Kad materija yra nepanaikinama.

Nekalbant jau apie tai, kad nei vienas dar iš gamtos mokslininkų nesurado jokio atomo, niekas taippat neišparodė, iš kokios rųšies materijos susideda pirmieji atomai. Mes pažįstame materiją tik su įvairia kokybe, taigi tegul materialistai mums pasakys, koki buvo pirminė atomų materija. Tą pat galima pasakyti ir apie pirminį atomų judėjimą; nes pasaulėje viešpatauja visokios rušies judėjimas, ir niekas dar ligšioliai nepriparodė, koks buvo pirminis atomų judėjimas. Bet kad ir pasisektu kada nors materialistams įvairios rušies materiją suvesti prie vienodos, ir visokį judėjimą prie vienodo judėjimo (kas dar labai abejotina), tai dar tuomi visi keblumai negalės buti prašalinti. Nes jei atomai nuo amžių tur vienodos rušies materiją ir vienodą judėjimą, tai jau jokiu budu negalėjo jie permainyti nei savo materijos, nei judėjimo. Kas yra amžina bei absolutu, tas ir amžinai pasilieka nepa-

[1]) Aušrinė № 1, 1911. p. 14.

keičiama. Pasakymas gi, jog absolutas yra pakeičiamas, yra gryniausis prieštaravimas (kontradikcija), nes šioks pasakymas lyginasi pasakymui, kad absolutumas nėra absolutumas.

Taippat nei vienas materialistas dar nepriparodė apodiktiškai, kokiais dėsniais remdamos sudarė materija ilgainiui mineralus, augmenis, gyvulius ir galop žmogų. Jie duoda tik visokias hypotezes, bet niekuomi nepamatuotas. Tvirtinimas-gi, kad žmogaus protas yra tik jo smagenų funkcija, arba tam tikras tulų atomų judėjimo rezultatas—yra tik tuščias pasakymas. Smagenis kaipo materialės negali sutverti kitokios funkcijos, negu materialę; protas gi nėra funkcija materialė, bet kaž kas dvasiškas ir tobulesnis negu funkcija grynai materialė. Jei materialistų nuomonė butu teisinga, tai išeitu, kad priežastis gali buti menkesnės vertės, negu josios rezultatas ir kad daugelis dalykų atsirastu pasaulėje be jokios priežasties, kas yra absurdu ir priešinga net paties materializmo principams, nes ir jisai viską nori išvesti iš tam tikrų priežasčių. To absurdo nenorėjo pastebėti ir pats p. Bytautas, tvirtindamas, buk materializmas toli dar nesiprieši-nąs elementarei logikai[1]). Taippat joks materialis judesys negali sudaryti gyvybės bei pajautimų, nes kaip gyvybė taip ir pajautimas yra visai kas kita, negu grynai materialis judėjimas. Materialis judėjimas reiškia tiktai, jog kunas vieną valandą randasi erdvėje vienur, kita gi kitur. Bet toksai judėjimas nieko dar bendro netur su gyvybės, pajautimų bei proto apsireiškimais kaipo tokiais.

Tiesa, kad gyvybė yra apsprendžiama filosofų kaipo judėjimas, bet kaipo judėjimas immanentas, kurio priežastis nėra išlaukinė, kaip pas grynai materialius dalykus, bet vidujinė.

Toliaus materialistai, tvirtindami materijos amžinumą, mokina kad ji yra nepanaikinama. Kad materija konkrečiai, d a b a r, nėra panaikinama, su tuomi sutiks ir kiekvienas teistas, nes niekas dar neįstengė visai panaikinti arba į nieką apversti materijos, bet kad ji absolučiai n e g a l i buti panaikinta, tai tam reikia kitų priparodymų, butent metafyziškųjų, siekiančių pačios materijos ėsmės iš josios privalybių. Bet nei materijos ėsmė, nei jos privalybės nepriverčia dar mus žiurėti į ją, kaipo į absolučiai nepanaikinamą. Viskas pastebima pas materiją priverčia mus spręsti, kad ji nėra absoluti, bet kad viskas joje yra tik relativu. Materija nuolat maino savo formas bei judėjimą. Toki gi esybė, kuri šiandien randa-

[1]) Aušrinė № 1, p. 18.

si viename stovyje, rytoj kitame, negali jau pretenduoti prie absolutumo. Jei ji nėra absoluti, negali buti ir amžina, jei ji nėra amžina, nesuprantama, kodel ji negali buti panaikinama, nes kas pradėjo egzistuoti, gali ir nustoti egzistavęs.

Iš to kas ligšioliai apie materializmą buvo pasakyta, aiškiai matome, jog ši teorija yra tik gryniausi abstrakcija ir tai dar niekuom nepamatuota; sulig šios teorijos viskas šioje pasaulėje turi atsibuti priepuoliai, nes jokių apodiktiškų priparodymų savo systemai materialistai dar nesurado.

P. Bytautas kritikuoja p. Dovydaitį už jo pasakojimą, kad materializmas priešinas įgimtai žmogaus metafyzikai, nes ir patsai mrterializmas esąs tik vienas iš apribotų metafyzikos pavidalų. Taip-pat pastebi, kad be materializmo dabartinė filosofija ir gamtos mokslas nebut tuom buvę, kuom juodu dabar yra[1]). Nes

„aiškinimas procesų mechanikinėmis priežastimis, suvedimas kokybinių skyrių į kiekybinius, visuotinas sąryšis psychikinių apsireiškimų su fyzikiniais — šios visos mintis, kurias materializmas platino visuoliausiai, dabar virto elementiškomis mokslo tiesomis“[2]).

Nu, čia, man rodos, p. Bytautas jau perdaug pasakė, kadangi nei aiškinimas procesų mechaniškomis priežastimis, nei suvedimas kokybinių skyrių į kiekybinius nėra dar elementarėmis mokslo tiesomis, del tos paprastos priežasties, kad šios visos mintis, materializmo platinamos, ne grynam mokslui bet tik filosofijai priguli. Grynas mokslas visai dar nesprendžia nei apie Demokrito atomų teorijos teisingumą, nei apie pačią kokybę bei kiekybę kaipo tokias.

Kad tarp fyzikos ir psychologijos yra sąryšis, to niekas neužginčys, bet iš to negalima dar išvedimo daryti, buk jau žmogaus protas esąs tik medegos produktas: to dar niekas apodiktiškai nepriparodė. Apie tai galima įsitikrinti iš pačios net paraleliškojo monizmo teorijos, skelbiančios bedugnę tarp medegos ir dvasios empirijoj, o metafyzikoje užsiganėdinančios vien tik tvirtinimais, kad medega ir dvasia esanti tik dvi šali tos pačios substancijos. Taippat niekas dar nepriparodė, buk pavienių objektų kokybė esanti tik rezultatas įvairaus atomų kokybinio susigrupavimo. Ši teorija priešinas net paties materializmo principams, sulig kurių rezultatas negali buti didesnės vertės, negu pati priežastis, kaip apie tai jau buvo kalbėta. Delto tai p. Dovydaičio pasakymas, kad materializmas priešinas įgimtai žmogaus metafyzikai, visuomet pasilieka teisingas.

---

[1]) Aušrinė № 1, p. p. 17, 18.
[2]) Tenpat, p. 17.

Taippat perdrąsus yra p. Bytauto pasakymas, buk ir katalikiškoji teologija patyrusi žymią įtekmę iš pusės materializmo ir tai dar tuo budu:

„Naivus supratimas pasaulės valdymo budo, kaipo nuolataus Dievo kišimosi į pasaulės gyvenimą, užleido vietą idejai apie pasaulę-mechanizmą, tobulai Dievo surengtą ir paleistą amžiams jo amžinus tikslus vykinti“[1]).

Teologija niekuomet nemokino apie nuolatų Dievo kišimąsi į pasaulės gyvenimą. Ji tik priparodo, kad Dievas yra pirmoji priežastis, visą pasaulę rėdanti bei tvarkanti (kaipo p r i m u m m o v e n s), priežastis gi sutvertosios, tiek tik teveikia, kiek joms Dievas nudalijo pajiegų, idant galėtu veikti.

Tiesa, jog visi sutvėrimai vykina Dievo užbrieštus tikslus, nes pats Dievas yra visų daiktų paskučiausis tikslas, bet tas vykinimas nėra vien tik mechaniškas ir butinas, bet dar kartu ir tiksliai-liuosas. Pav., ne iš visų pasėtų grudų butinai išdygsta augalai, nes gal atsiras pašalinės priežastis, trukdančios grudų dygimo procesą. Da labiau liuosa yra žmogaus valia, kuri irgi priguli nuo Dievo, kaipo nuo pirmosios priežasties.

Jei teologija mokintu, buk Dievas nuolat kišąsi į pasaulės gyvenimą, tai tuomi ji užneguotu Dievo pilniausią tobulybę, nes išeitu, jog Dievas savo darbus ardo. Dievas iškarto sutvėrė visą pasaulę, įteikdamas jai įstatus, sulig kurių privalo veikti ir tobulintis. Tie įstatai nėra kas kita, kaip tik pavieni tikslai, prigulintieji nuo paskučiausio tikslo — Dievo. Kad taip teologija jau nuo seniai mokino, apie tai gali p. Bytautas įsitikrinti perskaitęs šv. Tomo „Summa contra gentiles“: lib. III, c. c. 69—75; lib. I. c. 85; lib. II, c. 19. ir Švento Augustino „Confessiones“: lib. XII c. c. 12, 15.

Kad materializmas įnešė savo dalį į žmogaus dvasišką progresą, apie tai nei manyte nemanysim su p. Bytautu ginčytis, nes ši teorija, atkreipdama žmogaus domą į gamtos sritį, nemaža prisidėjo prie pilnesnio pasaulės įstatų išaiškinimo. Bet patsai materializmo metodas tinka vieniems tik gamtos mokslams. Čia jisai yra net butinas, kur po teisybei turi buti prašalintas visoks jieškojimas tikslų analogiškų žmogaus tikslams, bei visoks antropocentrizmas arba svajojimas kaip tai teisingai pastebi[2]) p. Bytautas. Metafyzikoje gi materializmo metodas pasirodo nemažiau svajojąs, negu pavyzdžiui, kad ir kraštutinis idealizmas. Nes visa, kas tik yra gyva, nori suvesti prie negyvos medegos, lygiai kaip kraštutinis idealizmas viską suveda prie vienos minties.

---

[1]) Tenpat, p. p. 17, 18.
[2]) Tenpat, p. 18.

DAR „AUŠRINĖ“ APIE „ATEITĮ“.

P. Vabalėlis, tęsėdamas savo prižadą „Aušrinės“ 13-me n-je, malonėjo dar „Aušr.“ 14-me n-je atsiliepti apie „Ateitį“. Aną kartą p. Vab. asmenyje mes turėjome prieš save „atvirą, nepaliaujantį tiesos jieškotoją“; šį kart tame pat[1]) jo asmenyje turime prieš save „šaltą, ramų mokslininką“, nes gerbiamas autorius savo rašinį pradeda tokiu žmonių į dvi ruši padalinimu:

„Kaip nelygu žmonės: vieni—šalti, ramųs mokslininkai, kurie niekuomet neužmiršdami savo konkretaus protavimo ir pažinimo ribų, o apskritai tokių ribų žmonijos sąmonei nepripažindami, ištikrųjų plėčia, skėčia savo sąmonės ribas tik aiškiomis, neužginčijamai tuo metu tikromis savo ir socialės patirijos tiesomis ir nuolat siaurina dar begalinius „girtos spekulecijos“ ir metafyzikos tuštynus, suprantamos tiesos vietą, be baimės valydami nuo šimtmetinių dulkių sluogsnių beprasmių žodinių abstrakcijų.

Kiti—ir jų nemaža—užsvėrę žmonijos sąmonę jos kudikystės ribomis, šiuo, tartum įniurkydami ją į begalinės silpnybės pesimizmą, nusimano (dažnai tik del savo proto tinginio) pažinę amžinas galutinas „tiesas“ —kad ir neapsprendžiamoj' paslaptybėj',—ir, matydami anųjų žmonių dar sunkią, lėtą netolima eigą, su pagirų entuziazmu demonstruoja savo (metafyzikinės) viršenybės ir „užsiganėdinimo“ šokį—maža to, jie, tartum, kesinasi atsukti visą historijos ratą, numarinti žmonijos augančią sąmonę ir, kaip Dostojevskio Didysis Inkvizitorius, prilenkti tamsių žmonių galvas jųjų galingo valdymo trejybe: stebuklu, paslaptimi ir autoritate. Šių pastarųjų eilėse tur garbę buti, matyti, ir „Ateities“ sunųs.

Taip p. Vabalėlis. Iš čia labai aiškiai seka, kad gerbiamą šių žodžių autorių galima jieškoti ne kitur, tik pirmųjų, šaltų ramių mokslininkų eilėse. Užtatai šį kart mums ytin pravartu išgirst, ką šis garbus mokslininkas teikėsi pasakyti apie „Ateitį“. Gi šiame jo rašinyje randame: „Šv. Rašto posmai“, „scholastikinė gimnastika“, „klioštorininkų liguistos fantazijos sutvertas dievas“, „proteguojama tamsybė“, „paralizuota sąmonė“, „dvasios morfijus“, „religinės ekstazės kvaitulys“, „jaunų egzaltuotų panelių mada“, „spekulatyvus „Ateities“ manierai“, „suusių“ poetų tarkos“, „avantiurų chronika“, „meškos galanterija“, „katės patriotizmas“, „bezdžioniška teorija“, „buržuazijos ideologija“, „filosofuojanti rantjeriai“, „kle-

[1]) Ir šį kart gerb. autorius savo rašinį užbaigia su pagirtinu patosu: „mes drąsiai jieškome... gyvo gyvenimo tiesos“. Gaila tik, kad čion įnešta tulas neaiškumas. Kas gi tai butu „gyvas gyvenimas“? Jis mums atrodytu lyg kaip kad „sviestinis sviestas“; ir tada visas „gyvo gyvenimo tiesos jieškojimas“ išeina lyg kaip kad „sviestinio sviesto analyzės darymas“.

bonijų sibaritai“, „mystikai-stipendiatai“[1]), „geros širdies dykaduoniai“, „lipšni kalbelė,“ „saldus cukrelis“, „lašinių paltelė“, „aukso maišelis“, „sviestu teptas kelias“, „sistematiškai perpilni pilvai“, „ištikimas „šveicorius“ A. Dambrauskas“, „Leono XIII ricina“; „Balaamo asilas“, „jauni avinėliai“, „seni avinai“ su „priskretusia atsiduodančia vilna“ ir t. t.

Ką tas viskas turi bendro su šaltu, rimtu mokslingumu, mes, turbut tik „del savo proto tinginio“ nesuvokiame. Musų laimei gerb. autorius pats ateina mums šiame painiame reikale pagalbon, paaiškindamas pats tuos motivus ir tas aplinkybes, kurios įstengė gimdyt tokius nepaprastai turiningus straipsnius. Tik su atide paklausykime:

„Baigdamas tą apžvalgą... turiu pabriežti vieną, gal visiškai naturalę, musų moksleivijos ypatybę. Po revolucijos, kritęs upas, iššaukė reakciją, ir visi anų laikų obalsiai reakcijos „stulpų“ buvo išversti keikiamais žodžiais. Aplėpo, atšlijo, nutupė ir upo vadovaujamieji moksleiviai bei inteligentija. Visuomenės idealai kaip ir dingo—moksleivija, „be tikslo ir be kelio“ likusioji, pildo laiko biaurų tuštumą „beletristika“ arba r o m a n t i k a, ypačiai „tautiškaja“ ir pagalios „tikėjimiškaja“. Daugelis ramiai tuno skeptiko akatalepsijoj', kada-nekada apreikšdamas savo profesionalę ambiciją, „katės patriotizmą“ etc.

Net pamatiniai etikos, sociologijos, filosofijos ir politikos-ekonomijos klausimai virto s p e c i a l i a i s. Gyventa, nes gyvastis duota, inercija ir tradicija buvo alfa ir omega; tik kur-ne-kur individualis donkišotizmas margina pilką apolitikinį, amoralį, asocialį, afilosofinį ir t. t. foną“.

* * *

Šiuomi tai, ypač paskutiniais žodžiais, pats gerb. autorius įteikia mums raktą jo rašinių dvasiai suprasti. Ištikrųjų vien nepaprastai a m o r a l i s, a s o c i a l i s, a f i l o s o f i n i s ir tt. stovis tegali tik gimdyt tokius rašinius, kuriuose žmonės nesutinkantieji su tokiomis ar kitokiomis kitų nuomonėmis kitaip sakant idėjiniai priešai yra dykaduoniai su sistematiškai perpilnais pilvais, avinai su priskretusia ir atsiduodančia vilna, beždžionės... ir atlikts kriukis. Čia, kaip nereik vaizdžiau pasirodo, vėl paties autoriaus žodžiais kalbant, draug su mandagumo ir paprasto humaniškumo stoka, tikriausia proto tinginystė, nemokėjimas ar nenorėjimas galvot ir tėmyt. Ir visiškai galima sutikti su gerb. autorium, kad „kas tiksliai varys dorinį visuomenės progresą... jei moksleivija — toji pas-

[1]) Čia gerbiamas mokslininkas ar tik nebus pirmą kart apreiškęs pasauliui ligšiol nežinomą tiesą, kad tarp stipendijos ir mystikos esama ryšių Labai gaila, kad gerb. aut. kiek plačiau ir konkrečiau neapibudino santikių tarp šių dviejų dydžių, o butu buvę labai svarbu visuomenei.

kutinėj' stadijoj' besiformuojanti inteligentija prieš praktikinio visuom. veikimo pradžią"... esti tokiame nelemtame a m o r a l i a m e, a s o c i a l i a m e, a f i l o s o f i n i a m e stovyje, kaip šių straipsnių rašytojas p. Vabalėlis. Ir jei daug tokių esama musų moksleivijoj, tai labai, labai apgailėtinas jos stovis!! Kaip panašiai moksleivijai svetimas pirmiau šaltas, rimtas, moksliškas protavimas!! Ji jaučiasi esant visiškai paliuosuota nuo pirmutiniausio netik moksliško, bet ir šiaip sveiko proto reikalavimo, kad nekalbėk apie tai, ko nežinai. Lygiai ji jaučiasi paliuosuota nuo kitos nemažiau pirmutinės moksliško darbo sąlygos, kad rašant apie ką nors žinias, visucmet, kiek tai galima, semti ne iš paskalų, o iš pirmų šaltinių, čiapat visuomet juos smulkiai nurodant. Bet gerb. Vabalėlis tik pasijuokia iš „citatų ligos". Ir daug moksliškiau gerb. autorius butu pasielgęs, jei butu u ž c i t a v ę s nebent tuos penktų ar dešimtų rankų šaltinius, iš kurių jis sėmė žinias apie Syllabus'ą, Augustiną, Akvinietį ir k., o taipogi stereotypiškas mintis apie inkviziciją, neklaidingumą ir tt. ir visai autoriui svetimas apie modernizmą, ypatingai apie religijos esybę ir „patiriją",—kitaip kad butu parodęs iš keno materijos karpė tuos lapelius, iš kurių lipdė paskiau savo rašinį. Dabargi, kuomet gerb. autorius nusiduoda tas žinias sėmęs iš pirmų šaltinių, o tas svetimas mintis demonstruoja kaipo savas, tai išeina toks nemalonus paveikslas, kaip kad tie juodi lapeliai butu susiuvinėti baltais siulais. Jei gerb. autoriui butu buvus prieinama nors kiek, vėl jo žodžiais kalbant, „vokiška išmintis", tai mažiausia nuosavus vardai vargu bebutu palikę ligi kraštutinumui taip sudarkyti, kaip tai atsitiko dabar, kuomet pav. autorius, panorėjęs «pacituot» vienu ruoštu aštuonis vardus, nei vieno iš jų neparašė teisingai[1]). Ir nors gerb. autorius sako, kad šaltinių nurodymas tai «poniškas» dalykas, bet ištikrųjų mokslo dalykuose negalima stovėt nei ant «poniško», nei ant «proletariško» pamato, o pirmutinė sąlyga, tai uolus ir sąžiningas darbas su šaltiniais, ko, deja, pas gerb. Vab. kaip tik ir nėsama.

* * *

Toliaus jei p. Vab. savo išvadžiojimuose turėtu tiesą, tai joks mokslas kaipo toks absolučiai negalimas iš štai delko.

---

[1]) № 14 p. 22 parašyta: De-Moen, Mannig, Kuteler, Mufang, Chitze, Dekurtin, Grandmezon, Kolning; turėtu gi buti: De Mun, Manning, Ketteler, Hitze, Decurtins, Grandmaison, Kolping. Tai mat kaip „mizerna" „nevokiška" išmintis!

Jis, kaipo kraštutinis evolucionistas negali drauge nebut ir kraštutinis relativistas, ką išreiškia sakydamas, kad tikri mokslininkai «skėčia savo sąmonės ribas tik aiškiomis, neužginčijamai t u o m e t u (m. pabr.) tikromis s a v o (m. p.) ir socialės p a t i r i j o s tiesomis» (p. 13). Tai vadinasi «tiesa — laiko duktė», nes viskas evolucijos sukuryj', o jei taip, tai p. Vab. intelektas irgi evolucionuoja, ir mums nieks negali užtikrint, kad jis rašydamas po kiek laiko savo pasaulėžvalgos pamatan nepadės t u o m e t u j a m neužginčijamą tiesą, kad 2×2=5. Na davus «patirijai» tokią vietą, kokią jai skiria p. Vab., tai reališkumo žmogaus patirijos sapne nesugriaus joki argumentai.—Ir daug nekalbant, nuosekliai prisilaikant absolutaus evolucionizmo, reikia tuojaus nustot logiškai galvot, o tai bus jau visokio mokslo, visokios filosofijos mirtis[1]). Taip kad gerb. Vabalėliui, prie visų jo gerų norų, tiesos, kaipo tokios, jieškojimas nebegalimas, o galimas negut tik „susigalvojimas" tokios tiesos, kuri butu harmonijoj' su jo «patirija», na o susigalvojime tai, žinoma, kiekviens sau „ponas".

Tas jieškojimas jam dar negalimas ir delei kitos priežasties. Rodos kiekvienas sutiks, kad visokio jieškojimo, kaipo tokio, pirmutinė sąlyga, tai buvimas laisvu. Jeigu kokios išorinės jiegos su butinumu mėtys žmogų į visas puses, tai apie jokį jieškojimą kalbos negali but. Tiesos jieškojimui tai pirmutinė sąlyga bus, kad žmogaus dvasią neslopintu joks slogutis, jo protą nevaržytu jokie spaustuvai—žodžiu jokios butenybės neblaškytu jį, lyg kokį šipulį jurėse, žodžiu, kad žmogaus dvasia but laisva. „Kas nori filosofuot, turi laisvą dvasią turėt" jau seniai sakė Alkinous. Gerb. Vab. gi nepripažįsta žmogui netik laisvos valios, bet anot jo ir „žmogaus dvasios pasaulyje yra toks pat butinumas; kulturines jiegas—dorą, teisę, grožę, intelektą—tvarko nemažiau tikslus įstatymai, kaip ir funkcionaliai surištą fyzikinį pasaulį" (p. 17). Taigi, vadinasi, kaip visos žmonijos, taip ir gerbiamo autoriaus intelektą valdo mechaniškas (kitoks ir but negal) butinumas; tada ir jo straipsnius sutvėrė anas valdąs jo intelektą butinumas, o jei taip, tai tie straipsniai nieku budu negali pretenduot turį daugiau vertės už gramofono pačirkštą ariją. O iš atžvilgio į tokį dalykų stovį nesutikti kame nors su gerb. autoriaus rašiniuos esančiomis išvadomis, argumentuot prieš jas logika, tai butu vistiek kaip stengtis proto argumentais priversti teisingai protaut niekus plepantį užsuktą gramofoną.

---

[1]) Plačiau žiur. Subjektivizmas ar objektivizmas? „At." №№ 1—2 š.m.

Toks darbas butu juokingiausias, vėl autoriaus kalba kalbant, individualis donkišotizmas. Tokiame atvejyje vienintelis protingas pasielgimas bus tik pasakyt: „teplepa sveiks, kol jį varo tiksliai nustatytas tamprus butinumas“; o iš atžvilgio į g. Vab. rašinius: terašo sau malonutis, kol jo „intelektą tvarko nemažiau tikslus įstatymai, kaip ir funkcionaliai surištą fyzikinį pasaulį“. Šiandien tie įstatymai tokie, rytoj' nieks negal užtikrint, kad nebus kitoki, poryt dar kitoki, nes juk viskas, viskas evolucionuoja. Kovoti, nesutikti su juom tai butu tikriausias donkišotizmas, o ir be to jis sakos, kas „Ateitis“ ji nervinanti (№ 13 p. 193).

Ir ištikrųjų; nuvokiančiam naudotis didžiausia žmogaus brangenybe, kokia yra jo dvasios laisvė, pozitivus darbas sąmoningai žengiant prie tikslo visuomet yra ir bus tukstantį kartų vertesnis už visokius donkišotizmus. Daug tiksliau atlikti viską savo laiku, nes ir be gerb. Vab. rašinių „Ateityje“ butu buvę kliudyta bene visi jo plunksnos paliesti klausimai, ir daug visai neliestų.

Mat apie inkviziciją, syllabus'ą, popiežiaus neklaidingumą, greitą Kat. Baž. žlugimą mes ir pirmiau gerai žinojome, o kas tie „visuomenės demokratai“, kaip buvo pirma, taip ir dabar liko neaišku; ir tiesiai nesuprantama, kodel gerb. autorius nei žodeliu neužsiminė, kame konkrečiai turi apsireikšti kiekvieno tokio veikėjo darbas; juk „stot visuomenės demokratų eilėsna ir tų (blogų) priežasčių naikinimo tikslui, gyvenimo teisybei vedant, imtis socialiai-ekonominio ir politikinio veikimo kovos“—tai formulavimas dar daugiau neaiškus, nekonkretus, abstraktus, kaip kad raginimai —bukit geri, mylėkit,—apie ką autorius kalba čia pat žemiau. Kad dalykas butu aiškus, reik konkrečiai pavadint-paminėt tą darbą veikimą, kuris „rastu blogas šaknis, rastu visuomenės priežastis ir panaikintu tas priežastis“. Taigi reikia konkretaus pavadinimo, ir netik pavadinimo, bet ir konkretaus darbo-pavyzdžio, gyvo pavyzdžio, kuris uždegtu kitus, lig tol neįstengusius pramatyti tuos puikius vaisius, kuriuos atneša darbas „visuomenės demokratų“ eilėse ir juos į tas eiles pastumėtu. *Exempla trahunt*! Laukiame to ir kito.

Dar vienas dalykėlis. P. Vab. rašo:

„Štai toji „Ateities“ kulturos (=amžino skurdo) perspektiva, jeigu „Ateitis“ butu nuosekli krikščionė su „amžinomis“ Kristaus „tiesomis“.

Tebus taip. Tik kol „Aušrinėje“ nerasime gyvenimo faktais aiškiai neužginčijamai priparodyta, kad tokios ir tokios

šalis, tautos, grupės, draugijos ar pavieniai asmenis nuosekliai besielgusieji ar besielgiantieji sulig (mums nejuokais) amžinų Kristaus tiesų, kitaip—gyvenusieji ar gyvenantieji tikrai krikščioniškai nugrimzdo amžinan skurdan—tol šie p. Vabalėlio žodžiai mums bus nei daugiau, nei mažiau, kaip tikriausias piktžodžiavimas prieš Kristų.

„*Ateities*“ *Redakcija.*

—:—

ELEKTROS STEBUKLAI!

Jei yra žmonių, kurie tvirtina, buk dabar mokslas ne ko vertas, tai jiems drąsiai galima priminti stebėtiną pažangą, kurią padarė elektra. Gana bus nurodžius nors į telegrafą ir į telefoną. Telegrafo vielos tankiu tinklu aptiese visą žemės skritulį, o jurių gelmėse guli gerai apsaugotos vielos-kabeliai—žodžiu telegrafas tapo pirmojo reikalingumo daiktu žmonijos gyvenime. Bet telegrafas su vario vielomis, laikui bėgant, nebeužganėdino žmogaus. Telegrafo vielos atseina labai brangiai; o be to, jos tankiai genda, ypač jurių gelmėje, nuo suraus vandens. Jau seniai mokslininkai patėmijo, kad tankiatvaksės elektros kibirkštis platina aplink save ore elektros vilnis, kurios galima suimti gan atstu nuo jų versmės. Dar 1888 metais vokiečių mokslininkas Herz'as bandė sunaudoti tą naują išradimą įtaisymui praktiškų prietaisų, bet tos elektros vilnis pasirodė vos pagaunamos tais prietaisais, kokie buvo žinomi tuomet. Tik po to, kaip 1890 metais mokslininkas Branly padirbdino tam tikrą tobulesnį prietaisą, pasirodė galima suimti elektros vilnis, Herz'o atrastasias. Tie bandymai tapo pamatu tolimesniem darbam Italijos mokslininkui Marconi, kuris 1896 metais pirmas padirbdino telegrafą be vielų. Tiesa, Marconio telegrafas galėjo veikti vos per kelis varstus, bet visgi pradžia buvo padaryta, ir nurodytu keliu pasekė kiti mokslininkai. Nuo atidengimo Herz'o praėjo tik 20 metų, o šiandiena jau bevielis telegrafas veikia ant tukstančių varstų. Pastaruoju laiku pavyko perduoti gerai telegramas už 3,800 varstų. Bandoma sujungti bevieliu tetegrafu Europą su Amerika (apie 5000 varstų). Tiesimas vielos - kabelio vandenyse labai brangiai atseina, bet dar brangiau atseina, kabeliui pagedus, surasti kur jis pagedo, nes kabelis tęsiasi tukstančius varstų jurės dugnu. Prie bevielio telegrafo tokių nepatogumų nėra.

Iki šiolei mes daugiausia kalbėjome apie bevielio telegrafo patogumus, bet nauda iš jo nesulyginamai didesnė. Išlepintas technikos pažanga šių laikų žmogus priprato prie to, kad jis kiekvieną dieną žino visa tai, kas tik nepaprasto atsitiko vakar ant žemės skritulio—žodžiu, jis priprato prie laikraščio. Suprantama, jog laikraštis su telegrafo žiniomis galimas tik ten, kur galima tokios žinios gauti. Bevielis telegrafas suteikia visas žinias garlaiviams plaukiantiems jurėse už kelių tukstančių varstų nuo kranto. Iš savo pusės laivas bevieliu telegrafu liuosai gali kalbėtis su krantu ir su kitais laivais, plaukančiais nuo jo gan toli. Neperseniai buvo išrasta telegrafo papildinys—budas siuntinėjimo telegrafu piešinių ir fotografijų. Tiesa, iki šiolei perduodama gan blogai, bet visgi galėjimas siuntinėti turi didelę vertę. Siuntinėjimą piešinių bevieliu telegrafu su pagalba elektros sumanus technikai pasiskubino pritaikinti prie telefono, ir dabar jau užrubežyj yra telefonų linijos, kuriomis galima netik kalbėtis, bet ir paaiškinti savo žodžius piešiniais. Bet ir to da pasirodė maža. Atsirado vienas išradėjas, kuris privertė elektrą padaryti tikrai stebuklą. 1908 metais Šiaurinėj Amerikoje buvo išbandytas prietaisas, su kuriuo galima matyti už šimtą varstų. Elektros vielomis suvis aiškiai persiunčiama visa tai, kas dedasi prieš priėmėjo trubelę. Pav. sėdžiant Kaune galima matyti kas dedasi ant šv. Jurgio prospekto Vilniuje. Pakol kas tas stebuklingas aparatas veikia vos per kelias dešimtis varstų, bet atsimindami tą stebėtiną pažangą, kurią padarė bevielis telegrafas per 20 metų, galima drąsiai pranašauti, kad po kelių dešimčių metų naujos prietaisos veiks ir už kelių tukstančių varstų. Amerikos turtuoliai skubi pasinaudoti nauju išradimu tam, kad ne išeinant iš namų, galėtu matyti visa tai kas darosi teatre. Tas dabar yra galima, tuo labiaus, kad yra išrastas prietaisas, kuris priverčia telefoną kalbėti taip balsiai, kaip kad kalbėtu žmogus tame pačiame kambaryje. Vadinas— sėdžiant namie galima bus ne tik matyti artistų lošimą teatre bet ir girdėti jų žodžius. Be bevielio telegrafo dabar dirbinama yra ir bevieliai telefonai. Pasinaudojimas skleidimu elektros vilnių be pagalbos vielų atrado dar vieną žingeidų pritaikinimą. Mokslininkas Branly padirbdino nepaprastą laivą, plaukiantį vandenų gelmėse, kurį galima valdyti nuo kranto. Tame laive prie kiekvieno mechanizmo yra priėmėjas, su kuriuo mechanizmas pradeda veikti arba nustoja veikęs po tam tikros elektros srovės įtekme. Kas svarbiausia, kad joki kita srovė į tą mechanizmą jokios įtekmės negali turėti. Tuo budu didinant arba mažinant srovę stotyje, kuri randas ant kranto,

galima priversti laivą plaukti pirmyn ar atgal, leistis giliau vandenin, arba kilti augštyn, kraipytis į visas puses ir t. t.

Suprantama, kad toksai laivas turės didelę vertę kariškuose dalykuose. Nerizikuojant nei vienu žmogumi, matant priešą, lengvai galima pataikinti į jį ir mirtinai sužeisti. Šalip Branly laivo, mirties įrankio, neprošalį bus greta pastačius naują vieno rusų techniko išradimą. Jo smulkmenos, kaip ir kitų viršminėtų išradimų, pakol kas laikomos paslaptyje. Žinoma tiktai tiek, kad išrastos priemonės su pagalba viršminėtų elektros vilnių atrast ir išsprogdint minas, išmėtytas arba priešų pasiųstas. Tuo budu bevielis siuntimas elektros vilnių vienu ir tuo pačiu laiku tinka pasiuntimui savų minų ir apsiginimui nuo svetimųjų.

Ikšiolei mes kalbėjome apie bevielį siuntinėjimą elektros vilnių. Tiesa, dabar ta šaka elektrotechnikos labiausiai atverčia į save visų žmonių akį, bet ir kitose šakose elektrotechnikos padaryta nemaža puikių dalykų. Amerikoje, pav. kur elektra kasmet eina pigyn, dargi nedideliuose namuose galima rasti visokius ukės prietaisus, veikiančius su elektros pagalba. Plovimas indų, valymas peilių ir šakučių, šildymas krosnies, prosavimo mašinėlės, dargi atidarymas arba uždarymas durų, apšildymas, pagerinimas oro,—visa tai atliekama su elektros pagalba.

Mažoje dirbtuvėje butinai stovi nors mažutytis elektros judintojas. Dar gi siuvamoji mašina veikia su elektros pagalba. Pas mus, žinoma, elektra dar ne taip greit ras tokį didelį pritaikinimą, betgi geistina, idant musų moksleivija labiau interesuotus elektros paslaptimis, nes elektra ir musų tėvynei taip pat gerai gali patarnauti, kaip ji tarnauja Amerikai.

Stud. V. T.

Kijevas
16/I/12 m.

—:—

IŠ MOKSLEIVIŲ GYVENIMO.

Kaunas. 16 vasario buvo Kaune visuotinas „Saulės“ susirinkimas, kuriame ir man teko buti. Tarp kitko viens iš „Saulės“ valdybos sąnarių užvedė klausimą apie „Saulės“ auklėtinių kursisčių ir seminarijiečių puošimąsi. Jis išreiškė norą įvesti joms formą apdaruose, kas labai teisinga,—nes formos įvedimas apdaruose mums labai pageidaujamas,—bet draug išliejo ant musų mokinių mergaičių visą tulžį, kas ne tik tiesai, bet ir meilei artimo priešinasi. Deja, jo kalba, kaip ma-

čiau, dauguma ten esančių „Saulės“ sąnarių ir pašaliečių rankų plojimu ir ironišku juoku širdingai pritarė. Po pirmo kalbėtojo išėjo antras, kuris dar gražiau padailino „Saulės“ kursų bei seminarijėlės auklėtinių puošimąsi. Kaip ten buvo išreikšta, kokiais meiliais žodeliais minėtasis dalykas, man rodos nėra reikalo aprašinėti, nes užimtų daug laiko. Gana to, kad buvau ir esu labai užgauta. Ir ištikrųjų tokie išsireiškimai sulyginantįs kursistes ir seminarijietes net ik su vaikytojomis madų, Kauno bei Vilniaus žydėmis, bet dar gi su ožkomis, tai jau perdaug! Man rodos jei gerb. kalbėtojai norėjo pasakyt savo nuomonę apie puošimąsi „Saulės“ kursisčių ir seminarijiečių, galėjo tai išreikšti formoj, kuri mus neužgautu? Dar neteisingiau apie tą patį dalyką išsitarė viena kalbėtoja, kuri be jokio pamato tiesiog nurodė, jog „Saulės“ kursų ir seminarijėlės auklėtinės vien madas begaudą, nes, girdi, kurios turtingos tai bent parėdais atsižymi, o kurios netur iš ko pasirėdyt, tai vaikščioja nuliudę, jaučias nuskriaustos ir rugoja ant savo likimo“. Aš tokių visai nežinau. Reikėjo kalbėtojai savo žodžiams patvirtinti nurodyti faktus.

Posėdyje, kaip mačiau, buvo visokių žmonių: kaimiečių, miestelėnų, mokytų ir mažai išsilavinusių, ir jie visi, man rodos, išsinešė nekokias nuomones apie „Saulės“ kursų ir seminarijėlės auklėtines. Kam reikėjo jas taip žeminti ir dagi taip neteisingai?!

„Saulės“ kursų mokinė Sigutė.

Telšiai. 31 sausio įvyko miesto mokinių literatūriškai - vokališkai - muzikališkas vakaras. Deklamavo labai daug, rusų vokiečių ir francuzų kalbose, tik lietuviškai, nors mokiniai ir prašė leidimo, neleido. Pastatyta rusų kalba dalis Gogol'io Revizor'o; vaidinimas puikiai nusisekė, bet deklamacijos tik kaikurios, kitos pusėtinai, o kitos suvis blogai; ypatingai puikiai padeklamavo mokinys I kl. Stančius „Vaikystė“ Surikov'o ir mok. II kl. Pet. Dragunevičius „Achmedas ant minareto“. Iš vaidintojų Revizor'o ypat. puikiai atliko savo roles mok. IV kl. Kaveckis (rolėje Gorodnyčiaus). Choras vedamas dainavimo mokytojo p. Stančico padainavo keletą rusiškų ir mažrusiškų dainų. Balalaikų orkestras pagriežė keletą maršų; choras kaikurias dainas padainavo puikiai, bet iš balalaikų nieko ypatingo neišėjo. Biletai buvo užprašomieji. Publikos prikviesta gan daug, kaikuriems vėliau atėjusiems net nebliko vietos. Progimnazistės taip - gi buvo užprašytos, bet pasididžiavo—nei viena neatėjo, mat kam nepakvietė gim-

nazistų, nes be jų nei žingsnio, nei iš vietos. Bufetas del dalyvaujančių vakare ir nedalyvaujančių miesto mokinių nemokamas, dėl pašalinės publikos—mokamas (kiek, kas davė). Visa jeibė to vakaro, kad buvo prastai pataisyta dekoracija; vietoj' uždangalų pastatyta kelios aglaitės, visi raštinės prietaisai (mat buvo „Sjezdo“ salėje) kaip tai rašalinės ir t. p. buvo aiškiai matyti, kas nemalonų darė įspudį į žiurinčius. Progimnazisčių vakarėlis, nors buvo vaikiškas, bet skyrėsi nuo miesto mokyklos vakaro gražesne tvarka, puikia dekoracija, ypač puikiais apdarais. Mokytojams—įrengėjams tariame nuoširdų ačiu.

Moksleivis J. Žvaginis.

Vilkaviškis (Suv. rėd.). Kaip ir visuose mažuose miesteliuose, kur yra gimnazija, taip ir Vilkaviškyje mokiniai daugiausia gyvena bendrabučiuose. Paprastai gyvena ten daugiausia 10 mokinių, iš kurių vienas yra „vyresniuoju“. Jis turi užrašinėt laiką išėjimo ir parėjimo mokinių. Pas mus bendrabučių yra dešimtis. Keturis bendrabučius laiko kaimietės, atvažiavusios gyvent čion su mokiniais - giminaičiais; kitus gi šešis miestiečiai. Bendrabučių mokiniai yra labai prižiurimi: beveik kiekvieną vakarą po septynių (mokiniams galima vaikščiot lig septynių) eina peržiurėdami mokytojai. Jei kokio mokinio neras, tai užrašo ir tas „nabagas“ turi paskui sėdėt „karcere“. Jei koks mokinys augštesnės klasės neateina į gimnaziją, tai, kartais, eina mokytojai pažiurėt, kas su juo! Buvo atsitikimai, kad mokinių nebudavo gimnazijoj, o, nuėjus mokytojui į jų butą, taipgi nerasdavo. Už tokius „darbelius“ mokiniai smarkiai baudžiami.

Prieš Kalėdas prasidėjo lekcijos gimnastikos (nuo aštuonių rytą); mokina žemsargių viršininkas; delei vietos ir laiko stokos tas dalykas stovi gan žemai.

Stepas.

Münster Westfalijoje. Daug ko įdomaus galima butu „Ateitininkams“ pranešti iš Westfalijos gyvenimo, kame žmonės tikėjimo dalykuose giliai susipratę, ir apskritai jų kultura labai augštai iškilusi. Bet trumpą korespondenciją rašy-

damas apsiribuosiu šį kartą tiktai pabrėžti šį-tą apie Westfalijos sostinės Münster'o moksleiviją.

Münster'is yra vidutinio didumo (į 100,000 gyventojų) gražus miestas; neskaitant pradinių ir visokios rušies profesionalių mokyklų, jis turi 3 vyrų gimnazijas, mergaičių dvi, vieną katalykių moterų augštąją mokyklą ir universitatę. Studentų šį semestrą yra į 2230, tarpe jų svetimtaučių labai mažai; lietuvių studentų čionai tik 2.

Kas rytą Münster'yj galima matyti nepaprastą reginį, kada pradinių ir visokios rušies vidutinių mokyklų moksleivija pripildo visas Münster'o bažnyčias, kad prieš pradėsiant mokslą išklausyti šventų mišių, per kurias girdisi labai gražus moksleivių giedojimai. Šventadieniais studentai katalikai sueina kartu į vieną bažnyčią, kad išklausyti šv. mišių su pamokslu. Matant pilną bažnyčią suaugusių vyriukų, kurie tyrinėja įvairius mokslus, girdžiant kaip visi kartu iš gilios krutinės siunčia maldos giesmę į Augščiausį, visų daiktų pradžią ir tikslą, nepaprastai malonų gauni įspudį, bet kartu ir graudu darosi atsiminus daugelio Lietuvos studentijos nelaimingą padėjimą religijos žvilgsniu.

Nežiurint į tai, kad čionai iš gimnazijų jaunuomenė yra išsinešusi gerą religijos mokslo pažinimą ir meilę katalikiškas priedermes pildyti, dar kai-kurie teologijos profesoriai skaito universitatėj visų skirių studentams apie aktualesnius religijos klausimus, kas jų labai noriai lankoma.

Iš vokiečių studentų draugijų pirmiausiai užsitarnauja paminėjimą jų korporacijos. Münster'e iš 28 korporacijų 16 yra katalikiškų, prie kurių priguli į 700 katalikų studentų. Korporacijos daro tankius susirinkimus, pasilinksminimus, kad atitraukus savo sąnarius nuo blogų pasilinksminimų ir išmokinus gražaus draugijinio apsiėjimo. Priguli prie korporacijų turi pildyti kataliko priedermes, negali turėti jokių susidraugavimų, susinešimų su blogais asmenimis. Kaikurios iš šių korporacijų turi ir moksliška tikslą: skaito referatus, daro diskusijas etc. Baigusieji mokslą nepertraukia ryšių su korporacija, vadinasi jų senaisiais sąnariais (alte Herren), gali buti korporacijų susirinkimuose, tiktai jau aktualio balso nebeturi. Visi kartu studentai ir „alte Herren" užlaiko draugijinius ryšius: viens kitam turi suteikti pagalbą reikale, vienas su kitu nors ir pirmą sykį savo amžiuje tesimatą draugiškai šnekasi, nes žino vienų nuomonių esą, vienokioms ide-

joms betarnaują. Šios korporacijos vokiečių katalikų gyvenime ir kulturos darbe turi didelę vertę: jos yra apsaugojusios nemaža žmonių nuo sugedimo ir išlavinusios visą eilę vokiečių kulturos ir katalikiško darbo dirvoje veikėjų. Čionai suprantama, ką reiškia toksai idejinis susidraugavimas kulturos ir religijos platinimo darbe. Tai pavyzdis kitoms tautoms!

J. G-as.

22. II. 1912 m.

Fribourg'o studentų katalikų blaivybės draugija „Salubritas“ (Šveicarijoj). Kokiu nors žvilgsniu svarstysim blaivybę, visados matysim, kad blaivybė yra labai svarbus dalykas. Iš blaivybės gana gerai galim suprasti, kad spekulacija ir praktika yra du skirtinu dalyku, arba kitaip sakant: protiškas įsitikrinimas ir pagal jį gyvenimo sutvarkymas yra du skirtinu dalyku, nors ištikro praktikoj taip neturi buti. Blaivybė mums sako negerk svaiginančių gėrimų, bet nesako, kad nuo vieno karto alkoolis suardys visą sveikatą, užtai nekas perdaug boja ir nenori į tą dalyką aiškiu protu įsigilinti. Paėmę pavyzdžiui laisvąją Šveicariją, pamatysim, kad spekulacija arba protiškas įsitikrinimas ir praktika labai skiriasi. Nenoriu čionai paliesti visų luomų, bet priminsiu tiktai mokslus einančios jaunuomenės blaivybę. Šveicarijoj sulyginant turime daug įsteigtų tarpe moksleivių katalikų blaivybės draugijų, kaip antai: Sarnen'e, Hitzkirch'e, Zürich'e, Schwyz'e, Brig'e, Chur'e, Luzern'e, Engelberg'e, Ingenbohl'yj, Zug'e, Einsiedeln'e, Fribourg'e ir kitur. (Išviso blaivybės draugijų Šveicarijoj tarpe moksleivių katalikų yra maž-daug apie 25. Minėtose vietose daugiausia blaivybės draugijų yra įsteigtų tarpe gimnazistų; išskyrus: Luzern'ą ir Chur'ą—klierikų, Brig'ą—mokytojų merginų kursų; Ingerbohl'į—vidutinės mergaičių mokyklos; Zug'ą—mokytojų vyrų kursų; Zürich'ą ir Fribourg'ą—studentų). Pagal draugijų skaitlių atrodo, kad ir sąnarių skaitlius turi buti nemenkas, tečiaus netaip yra, nes išviso moksleivių prigulinčių prie šių draugijų yra nedaugiau kaip puspenkto šimto.

Visos šios blaivybės draugijos jungiasi į vieną centrą, vadinamą Šveicarijos studentų sąjunga (Schweizer Studenten-Liga) kurios valdyba yra renkama iš minėtų draugijų sąnarių. Centro valdyba rupinasi apie metinius visų draugijų

susirinkimus ir laikraščių pristatymą, ypatingai gi apie mokslėivių blaivininkų organą „Jungbrunnen“[1]).

Palikęs dabar viską šalyje, papasakosiu šį-tą apie Fribourg'o studentų blaivybės draugiją vardu „Salubritas“.

Man tiktai šįmet teko su draugija „Salubritas“ šiek-tiek arčiaus susipažinti. Išsyk atrodė ji kaipo draugija apmirus, be jokio gyvumo. Labiausia man puolėsi į akis minėtos draugijos nesistengimas padidinti sąnarių skaitliaus, nes norint, mano nuomone, butu galima surasti daugiaus prielankių tai idejai. Visam darbui galėjo kenkti perdaug didelis šeimyniškumas, apsireiškiantis periodiškuose draugijos susirinkimuose vaisiais vaišinimu. Tas butu niekis dar sulyginant su visomis išlaidomis, kurias padaro apskritai nevisiški abstinentai, nes karts nuo karto doro pasilinksminimo nieks negali peikti; tečiaus čionai yra kitas dalykas, butent: iš kur imami tam tikslui pinigai?—Mat draugija yra gana turtinga, nes kasmet gauna iš kantono (Fribourg'o) 150 frankų—(57 rub.) ir prieš mirsiant viena moteriškė paliko šiek tiek pinigų, taip, kad neskaitlingai draugijai, kurios sąnarių dabar tėra tik 20, gali užtekti iš nuošimčių ir metinių įeigų ir pasivaišinimui, ir kitiems jos reikalams, bet platintis tuomet yra sunku. Ištikro manau tokių norų nieks neturėjo, kad draugija nesiplėtotu, nes apsvarsčius dalyką, tasai įprotis buvo pašalintas.

Nesiplėtojimo draugijos priežastimi gali buti stoka pažinties ir pertai maža agitatorių. Fribourg'e yra studentų įvairių tautų, kurios žinoma viena nuo kitos gyvena gana tolimuos santikiuos, taip kad nepasipažįstant yra sunku platinti blaivybės ideją. Jau jeigu bunant vienam mokslo skyriuje nedaug su kuom iš svetimtaučių pasipažįsti arčiaus, juo labiau sunku pasipažinti su kitų skyrių studentais. Mažoj toj Fribourg'o blaivininkų kuopelėj yra beveik iš visų skyrių studentų; tuo budu, rodos, vis butu galima daugiau surasti visiškos blaivybės pasekėjų, jeigu netruktu gerų agitatorių. Svarbiausia tečiaus nesiplėtojimo priežastis, kaip minėjau, yra nenorėjimas pažinti blaivybės prakilnumo, dar labiaus pažinus nesistengti jos gyveniman įvykdinti. Manau, kad su šia mintimi sutiks kiekvienas negeriantis.

Blaivybės tikslas yra prakilnus, žiurint netiktai blaivininko akimis, tečiaus ir kiekvieno bešališko, neapjakusio žmogaus, nes tai yra kova su musų dideliu proto ir budo lavinimo priešu, taipogi dideliu sveikatos ir turto priešu. Apskri-

---

[1]) Freiburg (Schweiz) St. Paulus Druckerei.

tai čionai nėra reikalo kalbėti apie patį tikslą, manau pasakyti tečiaus kokiu budu „Salubritas“ vykdina jį praktikon.

Pirmutinis minėtos draugijos siekis yra apsiskaityti apie alkoolio kenksmingumą, idant, geriaus jį pažinus, butu patiems sąnariams lengviaus su juo kovoti ir savo laiku naudingiaus visuomenėj darbuotis. Pasiekimui šio tikslo draugija turi gana skaitlingą kningynėlį, kuriuo nevien sąnariai, bet ir pašaliniai asmens gali naudotis. Kiekvienas sąnarys kas mėnuo gauna dovanai laikraštį moksleivių blaivininkų organą „Jungbrunnen“ ir gauna skaityti tiktai (kaipo sąjungos nuosavybę) apie 7 savaitinius laikraščius, redaguojamus įvairiose Šveicarijos bei Vokietijos vietose. Pastarieji rašo taipogi apie blaivybės reikalus, tik skiriami yra ne moksleiviams, bet darbininkams arba inteligentams.

„Salubritas“ daro kas keturios savaitės susirinkimus. Susirinkimuose tariamasi apie pačios draugijos reikalus arba dalykus, kurie yra artimesniuose ar tolimesniuose santikiuose su jos reikalais. Paskaitos pačioj draugijoj buna retai, bet kas mėnuo viens studentas iš draugijos sąnarių važiuoja į miestą Schmitten (netoli Bern'o) ir apie keturis kartus į metus į miestą Lausanne su referatais į darbininkų blaivybės draugijas. Beveik kasmet kartą pakviečia viena garsesnį asmenį su paskaita (blaivybės materijoj) į Fribourg'ą visiems studentams[1]). Dar Fribourg'o blaivininkų studentų draugijos veiklumas apsireiškia tame, kad kas savaitė du sąnariu eina į žemąjį miestą[2]) su vaikais praleisti laiką: mokinant juos žaisti, bei šį tą pasakojant arba su jais vaikščiojant. Ta miesto dalis, galima sakyti, yra tikra elgetija. Kaip girdėjau, tokių šeimynų, kurios pusryčiauja vynu ir duona yra 37%. Taigi blaivininkams, žinantiems arčiaus svaiginančių gėrimų veikimą, tenai yra plati dirva. Tuo budu tikslas savaitinių lankymųsi pas žemojo miesto vaikus nėra vien jų auklėjimas, bet ir šiokiu ar tokiu budu platinimas blaivybės idėjos. Įvykdinimui šio darbo yra skaitomas vaikams skiriamas laikraštėlis „Der Jugendfreund“[3]) ir jis aiškinamas. Tarpe vaikų taipogi platinami yra maži lakšteliai su įvairiomis priešalkoolinėmis mintimis,

---

[1]) Šįmet į Friburg'ą tuo tikslu atvažiuos iš Olten'o užkviestas teisių daktaras, advokatas Roth. Kelionę ir svarbesnias išlaidas padarytas važiuojant su paskaitoms taip saviems sąnariams kaipo ir draugijos užkviestiems apmoka „Salubritas“.

[2]) Žemuoju miestu (Unterstadt) vadinama Fribourg'o dalis stovinti pakrantėse Sarinos upės pačioj lenkėj.

[3]) „Pension Vonderflüh“ Sarnen (Schweiz).

pamatuotomis higiėnos principais arba kokiais nors iš socialio gyvenimo faktais ir t. t. Tokie lakšteliai žinoma netiek tinka mažiems, kiek suaugusiems, kurie taipogi iš vaikų gauna į savo rankas.

Kaip minėjau augščiaus: tikslas su vaikais praleidžiamojo laiko yra auklėjimas jų proto ir budo. Nors Šveicarijoj yra priverstinos mokyklos, tečiaus į tokius vaikučius, kaip minėtoj vietoj Fribourg'e, su dideliu vargu tiktai gali padaryti įtekmę. Mano nuomone, ir nenuostabu, nes prie tokio laukinio gyvenimo įpratina ekonomiškas vargas. Taigi, jei su vaikais augusiais gerose aplinkybėse yra daug darbo juos auklėjant, tat nedyvai, kad šitokius yra sunku užlaikyti tvarkoj, kurie auga ne po tėvų akių, arba kurie iš visų pusių yra apsupti blogais pavyzdžiais. Iš šio darbo (auklėjimo vaikų) ir panašių, kuriems „Salubritas" nesigaili jiegų, matyti, kad ji supranta gerai savo prakilnų idealą.

Blaivybės draugija apskritai su tokiu augštu tikslu yra labai naudinga, o kas dėl Fribourg'o studentų blaivininkų draugijos „Salubritas", mačius jos budą darbavimosi, galima pasakyti, kad ji yra sektina.

V. Pažvirgždis.

AMERIKOS LIETUVIŲ MOKSLEIVIJA. (Korespondencija). Kaip Lietuvoje, taip beabejonės ir Amerikoj esama „moksleivijos". Rodos, kad skirtumo tarp Amerikos ir Lietuvos moksleivijos principe negali buti, tečiaus ištikrųjų jis yra. Išviršinės ir vidujės aplinkybės, kitokios visai gyvenimo sąlygos skiria Lietuvos moksleiviją nuo Amerikos lietuvių moksleivijos. Tarp vienos ir kitos skirtinos charakteristiškosios žymės yra gana aiškios. Kraštų skirtingas politiškasai surėdymas, iš dalies geografiškasai padėjimas vienur ir kitur, žinoma, turi savotiškai atsimušti ant jaunuomenės sielos, nuomonės, pasaulėžvalgų ir gal net ant paties veikimo. Tečiaus, jeigu priseitų kam pasiklausus pasakyti tojo skirtingumo laipsnį, tai negalima butų perdaug nuo vidurio nukrypti, pasakius, jog kaikuriuose dalykuose sunku butu Amerikos lietuvį moksleivį atskirti nuo Lietuvos moksleivio, o ypač tuose, kurie turi šiokitokį sąryšį su laiku arba, kitaip tariant, kurie išplaukia iš laiko dvasios. Kur tik bepažvelgsi, visur viename ir tame pačiame laike viešpatauja maž-daug vienos ir tos pačios bendros tendencijos, kuriomis, vieni nuo kitų, ačiu patobulintai komunikacijai ir nepaprastai svieto migracijai, lengvai užsikrečia.— Materializmo plėtojimasis, stengimasis pavergti dvasios veiki-

mą, kartu einąs su protiškuoju žmonijos progresu, pasitikėjimas begalinis vien savimi, o autoritatės slėgimas, bendras religijinių jausmų atšalimas yra svarbiausioji šių laikų ypatybė, visą, galima sakyti, civilizuotą pasaulį aprėpiančioji. Nuo jųjų tad ir jautrioji, kaip musų taip savo laipsnyje ir svetimtaučių jaunuomenė nėra liuosa. Vienur tas pats apsireiškia smarkiau, kitur netaip smarkiai. Negativios pusės tankiausiai šiais laikais ima viršų, nežiurint į tai, kad protas tai gali gerai atskirti, nors žino, kad tai neracionališkai. Medega užviešpatauja lengvai pozitivią žmogaus pusę, jei tik nesuranda greitai atspirio. Indiferentizmas apskritai, o ypač religijinis, yra svarbiausioji to dalyko priežastis. Žmogaus prigimtis yra linkusi prie to, kas bloga, nedora; indiferentizmas, kuris visa ką toleruoja bei traktuoja paviršutiniškai, tąjį palinkimą sustiprina. Jaunuomenė, ypač mokslus einančioji, kuri dar nemoka atskirti, jei taip pasakysime, bloga nuo gero, sveiką daiktą nuo nesveikų arba nuodų, greitai iškrypsta iš vėžių papuolusi to indiferentizmo prieglobstin. Nupuola jinai tikėjime, idealų vietą užima medega. „Gaudeamus igitur“ lieka josios obalsiu. Koki tatai pas ją dora gali buti, iš to jau yra gana aišku. Materialistas, žmogus be tikėjimo, be prakilnesnių siekių, kuriuos tik matome pas religijinius asmenis, kaip faktai parodo, doroje negali nusistovėti. Vėl liuosybė, liuosas, niekuomi nevaržomas auklėjimas, laisvas manymas, nevaržo josios, sustiprina jaunos sielos negativios pusės plėtojimąsi.

Tosios tad žymės pas Lietuvos mokslus einančiąją jaunuomenę ne taip aiškios, ne taip vaiskios, kaip čia Suvienytose Valstijose Amerikoje. Mat čia visa kas liuosiau, autoritatė neturi tokios prasmės, kaip Lietuvoje bei Rusijoje. Materializmui, indiferentizmui ir kitiems panašios rųšies galams nereikia geresnių aplinkybių kaip Suvienytose Valstijose. Kas neturi asmeniško sąmoningumo, asmeniškų įsitikrinimų apie ką nors prakilnesnio, kas nemoka valdytis savo protu, tasai lengvai tampa jųjų auka. Lietuviams tat čionai yra gera dirva orientavimuisi į anąją pusę. Lietuvis, užaugęs kitokiose aplinkybėse, siauresniuose rėmuose, atkakęs šitan kraštan nepratęs yra valdytis sąmone, savu protu, bet dirba, eina, kaip jam diktuoja materialė pusė. Nereikia jau imti pavyzdžiu prastų, be moksliško išsilavinimo musų tautiečių, čia visa kas žemiau kritikos, bet paimkime taip vadinamąją lietuvių amerikiečių švietiškąją „inteligentiją“ ir prisižiurėkime į jąją arčiau. Centrai tosios „inteligentijos“ yra tokie laikraščiai, kaip „Keleivis“, „Kova“, „Laisvoji Mintis“—užteks tiek paminėjus

—aplink tuosius laikraščius, kurie platina neapykantą, sėja kerštus ant sau nepatinkamų asmenų, yra susispietusi svietiš koji, kaip patis save vadina, Amerikos lietuvių „inteligentija“. Dar yra ir žemesnioji „inteligentija“, kuri spiečiasi aplink Urbono „Žemaičio“, „Lietuvos Žinių“, „Pragaro Gelmių“ ir kitų à la Urbono (Amerikos lietuvių „Arcibišopo“) laikraštėlių -šiukšlių. Šie tai ir kelia Amerikoj tarpe musų tamsių tautiečių išeivių didžiausią triukšmą. Reikia dar pažymėti vieną, kad tokios „inteligentijos“ pilna šiais laikais visur, bet Amerikoj yra jųjų neproporcionaliai daug sulyginant su kitais kraštais bei kitomis tautomis. Skaičius laikraščių, kurių ištikrųjų laikraščiais negalima butu vadinti, didesnis negu gerų. Visi juk turi užsilaikyti, taigi ir skaitytojų sau prielankių turi nemažai.

Trečias nemažai charakterizuojąs šį kraštą ruožas tai vijimasis paskui centą. Už centą žmogus ir sielą yra pasirengęs atiduoti. Neproporcionalybė ir šiame dalyke baisi. Čia miliardierius, milionierius nežino kur turtų padedąs, švilpauja, žarsto tik pinigus kur tik beimanydamas, čia greta ir vargšas, neturis pastogės, badu miršta, nuo šalčio šąla. Pasigailėjimo, teisybės nerasi. — Tas viskas labai aisiliepia ant jaunos vaidintuvės.

Observuojant lietuvių jaunuomenę iš tosios pusės, nemalonu pasidaro. Jinai kartu skęsta į materializmo ir indiferentizmo gelmes, kartu su visa šalies visuomene apskritai ir su savaja „inteligentija“.

Jaunuomenė, kaip mokslus einančioji, taip ir paprastoji, turi aplinkybes labai geras blogui prijaučiančiasias. Savų vadovų jinai kaip ir neturi, išskyrus vieną-kitą. Kam čia pagalios gali suprantamai rupėti jaunuomenės reikalai, josios dora, apšvieta, mokslas, kad kiekvienas žiuri tik vien apie save; šitan kraštan atvažiavo, kad tik daugiau centų prisikrautu. Gerai, jei kurioj parapijoj randasi parapijinė mokykla, tai bent vaikai išmoksta katekizmo. Tečiaus ir tokios dar nevisur randasi. Pagalios parapijinės mokyklos kartais esti vedamos angliškoj dvasioj, mokina vaikus katekizmo kartais anglų kalba. Tokios mokyklos—tai tiesiog yra užmušimas lietuviškos dvasios ir paspartinimas ištautėjimo, kuris ir taip šuoliais eina pirmyn.

Dabar parapijinėmis mokyklomis jau pradėta rupintis dvasiškių, galima tatai tikėtis, kad iš tos kertės žiurint lietuvių išeivių padėjimas greitoj ateityje pasigerins.

Amerikoj apskritai katalikų pradedamosios mokyklos yra daugiausiai vedamos įvairių-įvairiausių kongregacijų seserų—

vienuolių. Pastaraisiais gi laikais ir lietuvių dvasiškija atkreipė į tai savo atidą ir su visuomenės pagalba įsteigė šv. Kazimiero seserų vienuolyną, kuriame ir bus rengiamos jaunos mergaitės, norinčios pasišvęsti vienuolinin luoman, į seseris mokynimui parapijinėse mokyklose vaikų. Jau tulos parapijos tokias seseris turi. Darbas joms gana sekasi. Reikia tikėtis, kad jos Amerikos lietuvių jaunąją kartą palaikys nuo ištautėjimo ir atgaivins joje religijinius jausmus, kurie dabar, sakyti galima, nėra normaliame stovyje.

Blogiausiai lietuviai Amerikoj stovi iš atžvilgio į vidutines mokyklas. Nei vienos vidutinės mokyklos jie čia neturi ir pakol kas dar nei nemano turėti. Lietuviai moksleiviai priversti lankyti svetimtautiškasias ir lanko tankiausiai anglų arba lenkų. Šie pastarieji musų „broliai“ turi porą kolegijų, kunigų seminariją ir jau rupinasi dabar įsisteigimų savos universitatės. Bet užtai jų pačių yra kokius 5—6 kartus daugiau, negu lietuvių, nes skaitoma kaikurių apie 3 milionus; lietuvių gi tuotarpu tiktai apie pusę miliono esą. Kiek toj statistikoj tiesos—nežinia. Neseniai (Sausio mėn. 1912 m.) buvo Detroite kunigijos suvažiavimas, kuriame dalyvavo apie 3000 lenkų kunigų ir plačiai svarstė apie mokyklų reikalus.

Amerikos lietuviams ypač reiktu pasirupinti vidutinėmis mokyklomis, kad išauklėjus dorą, grynai lietuviškąją tikinčiąją inteligentiją, kuri vėliau atsakomai prirengta galėtu vadovauti liaudimi. Amerikos lietuvių ištautėjimas ir puolimas doroje, ypač tikėjime, tulose apylinkėse, kur nėra gerų vadovų, sparčiai žengia priekin.

Tuo tarpu lietuvių moksleiviai, lankydami svetimtautiškasias vidutines mokyklas, lengvai nutausta, tėvynę ir savo kalbą užmiršta, virsta anglais ar lenkais.

Blogiausiai tautiškai stovi lietuviai moksleiviai Amerikoje gimę, kurie yra nematę lietuvių mokyklos iš pat mažens. Kad jisai lietuvis yra liudija tik pavardė, jei josios dar nesuanglino ar nesulenkino. Daug pažįstu tokių moksleivių, kurie tiktai iš kraujo yra lietuviais, o savo tautiškoje dvasioje jau yra mirę. Šiek tiek geriau stovi atvykę į Ameriką patįs paugėję ar jau tėvų vežami, kurie praleido Lietuvoje pirmasias savo jaunystės metų dienas, bet ir tų tėvynainiška dvasia, jei ilgiau tokiose mokyklose paesti ir negauna progos su savaisiais sueiti, lieka neveikli, nebudri, lyg apmirusi.

Kiek gali buti lietuvių moksleivių, ar didelis nuošimtis randasi Amerikoj lankančiųjų vidutines mokyklas, išaugšto negalima pasakyti. Amerikos arba kad ir pačių Suvienytųjų

Valstijų šalis yra plati, lietuviai išeiviai labai išsisklaistę. Tečiaus iš daugelio dalykų galima spręsti, kad skaičius nedidelis, ypač jei imsime proporcionaliai iš atžvilgio į svetimtaučių, kaip Anglų, Airių, Vokiečių mokslus einančiąją jaunuomenę. Lietuvių visuomenė dar taip nesupranta mokslo naudingumo ir nemoka jojo taip branginti kaip paminėtos tautos. Valdžia stropiai rupinasi mokyklomis, o visuomenė nesigaili pinigų. Jos turi savo labdarių, kaikurie turtuoliai aukoja mokykloms ištisus milionus, daro visokius palengvinimus mokslo ėjimui, apšvietos įgijimui; neturtingųjų tėvų moksleiviai gauna stipendijas. Suvienytose Valstijose yra 26 universitatės tikroje to žodžio prasmėje ir tečiaus visos gerai aprupintos medegiškai. Vidutinių gi mokyklų įvairių-įvairiausios rųšies, kaip kolegijų, High Schools (ai skuls), Business Schools (biznes skuls) ir t. p. yra begalo. Mokytojai valdiškųjų mokyklų esti aprupinami geriau, negu kur kitur. Mokyklos namas skiriasi nuo kitų gyvenamųjų tuomi, kad stovi gražioj vietoj, kad yra dailus, ruimingas, hygieniškas. Beveik visose valstijose visuotinas apšvietimas yra priverstinas, t.y. jei tėvai turi vaiką ir tuose metuose, kuomet vaikas privalo lankyti mokyklą, neleistu jo mokytis, tai moka pabaudą. Antra, lietuviai, kaip augščiau paminėjome, atvyko šin kraštan vydamiesi paskui centą, del pagerinimo savo asmeniškojo labo, o ne vaikų, ne jaunuomenės mokinti, nei josios auklėti. Jie žiuri daugiau savo materialės pusės, negu dvasinės, ateitis čionai uždengta yra prieš jųjų akis. Kiti gi vėl atsiduoda girtuokliavimui, ir ši pastaroji yda yra, rodos, visų-didžiausia, visų-plačiausia. Girtuokliavimas tuliems prarija beveik visą uždarbį, užtraukia ant šeimynų vargus, skurdą, nelaimes. Jaunuomenė tos priežasties delei priversta yra lankyti ne mokyklas, bet dirbtuves... ir taip jinai skursta dvasiškai ir protiškai; savo buvio gi pagerinti be mokslo neįstengia, lieka pastumdėliais lig pat grabo lentos. Amerikos lietuvių „pirmeiviai“ užsipuola ant bažnyčios ir kunigų, kad jie apsunkina žmones, kad bažnyčios ir kunigai—tai pragaištis, kad jie esą žmonėms didžiausiu jungu, bet nemato, kad girtybė kelius kartus daugiau pinigų prarija, negu bažnyčios ir kunigai, kad girtybė—tai apskritai žmonijos, o ypač lietuvių yra didžiausia rykštė. Nedideliame miestelyje arba lietuvių kolonijoj vargiai teišlaiko bažnytėlę ir kunigą apmoka, o salunų (karčiamų, smuklių) gali užlaikyti 20—40. Neprošalį bus pažymėjus, kad kiekvienas saliunas tulose valstijose turi užsimokėti valdžiai po 1000 dolerių metams vien tik už leidimą arba už teisę pardavinėjimo

svaiginančiųjų gėrimų. Suvedus visas skaitlines į kruvą, kiek tie saliunai suėda pinigų, pasidarytu milžiniška suma.

Suvienytose Valstijose mokslo bei apšvietos reikalai taip yra sutvarkyta, kad kiekvienas net suaugęs vyras arba moteris, jie tik nori, gali mokslą lengvai įgyti. Vakarinėse mokyklose specialiai suaugusiems įsteigtose ir valdžios sąmojingai vedamose galima yra gauti mokslą, koks tinkamas, ypač kuris paliečia prekybos bei pramonės dalykus. Tokias mokyklas gali lankyti darbininkai, dieną dirbusieji fabrikuose ar kur kitur. Ir iš lietuvių mitresniųjų ta proga nemažai gali pasinaudoti ir pasinaudoja. Kuomet jaunose dienose ginidytojai girtuokliavo, nepasirupino jųjų apšvietimu, tai dabar padirbėję ir palankę keletą metų tokias mokyklas, gauna geresnę vietą, brangesnį užmokestį. Arba atsitinka tankiai taip, tuli padirbėję ir užsidirbę pinigų specialai pradeda lankyti mokyklas ir kartais laimingai pasiekia galo: tampa mechanikais, gydytojais, advokatais, kunigais ar kuo kitu. Bet tokių yra nedaug.

Didžiausios lietuvių moksleivių kolonijos, ant kiek man yra žinoma, yra Browno mokykla Valparaise, Ind., arba taip vadinamoji Valparaiso „universitatė", kuri anaiptol neturi Europejinių universitačių prasmės, ir šv. Kyriliaus ir Metodijaus lenkų seminarija Orchard Lake, Mich., susidedanti iš dviejų skyrių: tikrosios kunigų seminarijos ir kolegijos. Pirmojoje sulig nekurių esą 150 lietuvių moksleivių; sulig kitų 100—80. Sunku sužinoti, kiek tikrai yra, mat vieni išvažiuoja, kiti vėl atvažiuoja, vieną „terminą" esą tiek, kitą tiek. Kiek lenkų seminarijoj su kolegija kartu taippat negalima tikrai butu pasakyti, kaikurie lietuviai pasiduoda lenkais, o iš pavardės nedaug ką pėši, kadangi tankiai esti iškraipytos, ištemptos ant lenkiško arba angliško kurpalio. Sako, kad esą kokie 25 lietuviai, bet ištikrųjų prie ćion esančiosios literatiškosios „Lietuvių Viltis" draugijėlės priklauso tik 16 lietuvių moksleivių. La Salette Kolegijoj Hartforde, Conn. yra apie 10; kitur, tai po vieną, tai po du ar daugiau. Panašiai ir su universitatėmis. Daugiausiai lietuvių lanko Chicagos Universitatę, ten randasi net keli studentai lietuviai. Tuli gabesnieji yra iškeliavę iš Amerikos į Europos augštasias mokyklas toliau studijuoti, kaip pav. musu jaunas dailininkas p. Šileika pastojo Müncheno Karališkojon Dailės Akademijon, Juozas Valantiejus studijuoja filosofiją Fribourg'o Universitatėj Šveicarijoj ir kiti. Tokių tečiaus yra visai nedaug, ant pirštų lengvai galima suskaityti.

Amerikos lietuvių moksleivijos veikimas-judėjimas yra sujungtas su veikimu arba judėjimu lietuvių amerikietiškosios visuomenės. Kaip inteligentija „pirmeiviškoji“ pešasi su inteligentija „klerikale“ bei su pačiais „klerikalais“, taippat ir moksleivija nuo to neatsilieka. Bendrystės, vienybės, galima sakyti, nėra, nors jinai butu čia labai reikalinga, nes jau taip mažai moksleivių tėra, bet kai vienybės nėra, tai dar mažiau atrodo. Iš moksleivių nemažai atsiranda palaikančiųjų tokius laikraščius musų viršuj paminėtus, kaip „Kova“, „Keleivis“ ir Ko., kurių doras, tikrai apsišvietęs žmogus bijotu ir į rankas paimti.

Kur daugiau yra lietuvių moksleivių, tenai tėvynainiškoji dvasia netaip apmirusi, tautiškai-pažanginis judėjimas daug žymesnis, protingesnis, nors nevisuomet.

Be blogųjų pusių pas amerikiečių lietuvių moksleiviją randasi ir gerosios. Kur yra proga, tuoj spiečiasi į draugijas, tuli dalyvauja savoj spaudoj, rašo korespondencijas į laikraščius, mokinasi rašyti lietuviškai, mokosi savo kalbos, historijos, ar ką kitą panašaus veikia. Tuli užjaučia Blaivybei, rašosi į Blaivybės draugijas, kurių Suv. Valstijose yra net dvi: „Pilnųjų Blaivininkų“ ir „Blaivininkų“. Pirmoji užlaiko visiškąją, absolučią abstinenciją, antroji tik dalinę. Kartkartėmis esti surengiami vaidinimai, pasilinksmimai, paskaitos, prakalbos ir, jeigu tik neiškrypsta iš kelio doros, nenusitolina nuo tikrojo mokslo principų, pas visuomenę įgauna užsitikėjimą, paguodą, ir darbas jųjų nenueina vėjais.

Tos visos gerosios pusės aptemdo blogasias, išsklaisto pesimizmo mintis, ir tas šiek tiek priduoda vilties, kad ir Amerikoj, už Okeano lietuvių moksleivija de facto nėra negyva raide, kad prie gerų norų greitoj ateityje josios stovis gali pasitaisyti. Duok Dieve!

Vaidevutis.

—:—

KATALIKŲ UNIVERSITATĖS.

Nuo reformos laikų historija liko nebteisinga. Bažnyčiai užmetama visoki apkaltinimai; bažnyčia apgarsinta liuosybės ir civilizacijos priešu, o vienok užginčyti negalima, kad mokslas kilo po jos globa ir įkvėpimu. Visi, kurie užsiima historija, žino, kad didžiosios Europos universitatės liko uždėtos katalikų kunigaikščių ir popiežių. Prieš

reformą buvo žinomos universitatės pilnos jaunimo: Oxfordė, Cambridge'e, Aberdeen'e, Saint-Andrews'e, Upsaloj' Kopenhagoj, Paryžiuj, Tuluzoj, Montpellier'e, Leipcige, Heidelberge, Würtzburge, Krakove, Pragoj, Wienoj, Bolonijoj, Neapolyj, Pizoj, Turine, Rymne, Salamankoj, Sevillėj, Valladolide, Koimbroj ir Liége. Užlaikymas universitačių, kaip šiandien taip ir tuokart, reikalavo nemaž pinigų. Bažnyčia kiek galėdama juos globė. Materiales lėšas užlaikymui universitačių duodavo didesnė dvasiškijos dalis, bet labiausiai aprupindavo jas popiežiai paskirdami dalį bažnyčios turtų. (*Jansen.* Geschichte des deutschen Volkes, 104).

J. Talmontas.

—:—

MANO SVAJONĖS.

Vai žydėk, žydėk, rožele,
Kad pavasaris gražus
Kol šviesi, graži saulelė
Siunčia aukso spindulius.
Vai žydėkite, svajonės,
Vai bujokite gražiai
Taip nekaltos, taip malonios,
Kaip roželės tos žiedai.
Kad užstos žiema šaltoji
Ir roželę sunaikins,
Nei saulutė mylimoji
Tuomet jus' neatgaivins...
Spaus širdelę abejonės,
Skausmas, vargas kietas slėgs
Ir poetiškos svajonės
Gal nuo mus visai nulėks.
Vai žydėkite, svajonės,
Vai bujokite gražiai,
Taip nekaltos, taip malonios,
Kaip roželės tos žiedai!...

Cimbakas.

KAPAI.

Plotelis nedidis kalnelio gražaus,
Tuoj puola akysna keleivio-žmogaus—
Ir širdį tnoj gniaužia kaž koks neramumas,

Nes rodo, jog kapas—tai mus' ateitis,
Ir mintis aprėpia nematomas dumas,
Ir krikštalo lašą tau siunčia akis...

Bet eini arčiaus. Ant kalnelio tyku—
Nei barnių, nei juokų, nei jokių šnekų—
'Ten darbo jau jokio tau lupoms nebėra;
Bet akis ten skaito tik kryžių šimtus—
Velionių paskiausią ir šventa karjerą,
Kuri kiekvienam tur atkelti vartus...

Kaukys.

GAVĖNIOS METU.

Dabar tai yr laikas brangus,
Dabar yr atvertas dangus,
Dabar mums reikėtu pakilt...
Ir gailesčiu širdis pripilt;
Dabartės pakolej mus' laikas,
Pakolei mums šviečia saulutė šviesi,
Nulenkim mes galvas, lyg vaikas,
Su viltimi melskim visi.
Ton vieton, ton vieton, kur gaudžia varpai,
Žmoniją prie savęs jie šaukia plačiai:
„Užeikit, klausykit mus' balso graudaus,
Štai šindei atverti yr turtai dangaus"!

Pr.

BIBLIOGRAFIJA IR KRITIKA.

D-ras M. Harvey. **Paslaptįs pasisekimo gyvenime.** Patarimai jaunuomenei ir suaugusiems. Jono Rinkevičiaus ir Ad. Vėgėlės išleidimas. Vilnius 1912 pusl. 64, kaina 45.

Tai rinkinys augštų ir prakilnių minčių, sulig kurių žmogaus gyvenimas gali tikėtis pasisekimo gyvenime. Neapleista ir tikėjimo reikalingumas, dargi pabrėžta, kad vaikų auklėjime tikėjimas daug reiškiąs. Visos šios knngelės prakilnios mintįs surinktos iš garsių mokslo vyrų. Kningelė susideda iš 4 skyrių. Paskutiniame skyriuje yra „Žodis į jaunuomenę"

ir „kuo remiasi laimė“. Čia nurodyti laimės šaltiniai: „tikėjimas, viltis, darbas ir malda“. Jaunimui, ypač moksleiviams, labai tiktu tas veikalėlis pasiskaityti.

Gls.

UŽDAVINYS.

Lietuvių burelis pasamdė automobilį iš Kauno į Marijampolės parodą, ten ir atgal už 88 rub. Prieš išvažiuosiant priimta dar vienas keleivis, nes jam buvo vietos. Tuo budu kiekvienam iš keleivių kelionė apsiėjo 80 kap. pigiau, negu pirma buvo sutarta. Kiek buvo keleivių?

Sustatė moksleivis *L. F.*

Kas išriš šį uždavinį, gaus dovanai brošurėlę: Vysk. Baranauskas kaipo matematikas. *Red.*

—:—

REDAKCIJOS ATSAKAI.

A. Balandžiui. „Gamtos Kunigaikštis“ netinka.

B. Kasaičiui. „Ak, jųs, sapnai, sapnai!..“ gauta. Įdėta.

J. G-ui, E. Žvaigniui. Korespondencijas gavome. Ačiu. Laukiame dar.

yz. Rankraščius gavome. Laukiame straipsnelių apie tenykščios moksleivijos stovį.

Stud. J. Dailidoniui. Draugo prisiųstą korespondenciją įdėjome „At.“ № 2 (14). Ačiu. Teikkis ir toliaus „Ateities“ neužmiršti.

Vaidevučiui. Labai nudžiugome, kad „Ateities“ balsas pasiekė moksleivius ir už Okeano. Ačiu už rankraščius. Laukiame ir daugiaus tokių straipsnelių, kaip „Amerikos lietuvių moksleivija“.

Antanukui iš Mažeikių. Eiles gavome. Jei tiks — įdėsime.

Stud. L. Bystrui. Drauge, drauge, nelinkėtumėme ir sveikam tiek privargti, kaip kad mes, kol išskaitėm draugo rašinį. Kas do raidžių smulkumas ir popieros ekonomija! Net ir gerb. Smithas nebuvo, mums rodos, toksai karštas ekonomista kaip sveikas. Vienok ačiu už straipsnelį ir tikimės, kad musų neužmirši.

J. Talmontui. „Katalikų universitatės“ ir folklorą gavome. Ačiu.

P. Meilui, K. Kerpauskui. Folklorą gavome; ačiu.

Kur-tė Sigutė. Ačiu už raštelį. Laukiame dar ko-nors.

E. Turauskui. „Netikiu, ko nesuprantu“ ir „Atėjo laikas...“ gavome. Atsakyk, drauge, kuogreičiausia į musų laiškelį.

Kipšui ir *Kisčiui.* Korespondencija pervėlai atėjo, įdėsime 4-an n-rin.

Autoriams straipsnių: Dar „Aušr.“ apie „At.“ Įdėję savo straipsnį, sveikų rašiniais nebegalime naudotis.

„Ateities“ naudai.

P-lė Elz. Rastauskaitė . . . . . 1 rub.
Kun. J. Vaičaitis . . . . . 1 rub.

„At.“ Administracija.